ORTODOKSİA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul—Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ΄. — ΙΟΥΛΙΟΣ 1940. — ΤΕΥΧΟΣ 7.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Καὶ ὀρθὸς καὶ ἁρμόδιος εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἰωάννου, ὡς μαθητοῦ καὶ εὐαγγελιστοῦ τῆς Ἀγάπης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ἀγάπη δὲν διεθέρμαινε καὶ τῶν ἄλλων μαθητῶν τὰς καρδίας, δὲν ἐνέπνεε τὴν ὅλην ζωὴν καὶ δρᾶσίν των, ἢ ὅτι ἄλλην ἄλλος εἶχε θεωρίαν περὶ τῆς ἐν Χριστῷ δικαιώσεως. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα Χριστοῦ ἐφώτιζε πάντας τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ πάντες ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἔζησαν, ἐδίδαξαν καὶ ἔδρασαν, καθ' ἣν ἕκαστος εἶχεν ἰδιοφυΐαν καὶ ἐν προσαρμογῇ πρὸς τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις καὶ ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅτι δὲ καὶ ὁ Παῦλος, ὁ μετὰ σπανίας κριτικῆς καὶ διαλεκτικῆς δυνάμεως παραστήσας τὴν ὑπὲρ τὸν Νόμον ὑπεροχὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν ἐκ πίστεως δικαίωσιν, ὄχι μόνον δὲν παραγνωρίζει, ἀλλὰ καὶ βαθύτατα αἰσθάνεται τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἀγάπης, ὡς ἐνεργοῦ ἐκδηλώσεως τῆς πίστεως, φαίνεται καὶ ἄλλοθεν μέν, ἐξόχως δὲ ἐκ τοῦ ΙΓ΄. κεφαλαίου τῆς Α΄. πρὸς Κορινθίους, τὸ ὁποῖον δικαίως ἀνωμολογήθη ὡς ὑπέροχος ὕμνος τῆς Ἀγάπης. Καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι δι' ὅσων λέγει ἐκεῖ ὁ Ἀπόστολος ἐγκαινίζει καὶ προοδοποιεῖ τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου.

Ἡ εὐαισθησία του περὶ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλαδελφίας ἔκδηλος γίνεται ἰδίᾳ ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ, ἡ δὲ ζωηρότατα

ἐκφραζομένη ἐν αὐτῇ τρυφερὰ μέριμνα τοῦ Ἀποστόλου περί τινος δούλου Ὀνησίμου ὑπενθυμίζει τὸ στοργικὸν καὶ ἀνήσυχον ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ τῆς ἀγάπης περὶ τοῦ νεανίου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀποστερήσας ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς προστασίας τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ἀπεπλανήθη εἰς τὸν ληστρικὸν βίον. Ἐγράφη δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Ὁ Ὀνήσιμος, δοῦλος τοῦ Φιλήμονος, πλουσίου καὶ σημαίνοντος, ὡς φαίνεται, πολίτου τῶν Κολοσσῶν, δραπετεύσας δι᾿ ἄγνωστον αἰτίαν, ἦλθε πρὸς τὸν Παῦλον, δέσμιον ὄντα, ἴσως ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἤ, πιθανώτερον, ἐν Ρώμῃ, κατηχηθεὶς δὲ ὑπ᾿ αὐτοῦ ἐπεστράφη εἰς Χριστὸν καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν «εὔχρηστον» εἰς τὸν Ἀπόστολον. Καὶ ἠδύνατο μὲν νὰ παραμείνῃ καὶ ἐφεξῆς «διακονῶν αὐτῷ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ ἀπολαύων τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ᾿ ὁ Ἀπόστολος εὐγενῶς φερόμενος πρὸς τὸν Φιλήμονα, θέλων δὲ καὶ ἐμπράκτως νὰ ἐξυψώσῃ τὰς τέως ἐξωτερικὰς καὶ συμβατικὰς σχέσεις κυρίου καὶ δούλου εἰς δεσμοὺς πνευματικούς, παρεκίνησε τὸν δραπέτην δοῦλον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν κύριόν του. Πρὸς τοῦτο δὲ τὸν ἀνέθηκεν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ «Τυχικοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ πιστοῦ διακόνου καὶ συνδούλου ἐν Κυρίῳ», κομίζοντος τὰς πρὸς Ἐφεσίους καὶ Κολασσαεῖς ἐπιστολάς, τὸν ὁποῖον καὶ ἐφωδίασε διὰ συστατηρίου πρὸς τὸν Φιλήμονα περὶ τοῦ Ὀνησίμου ἐπιστολῆς. (1)

Λέγεται περί τινος ἀρχαίου φιλοσόφου ὅτι ἐπιστέλλων ποτὲ εἰς φίλον, ἐζήτει συγγνώμην διὰ τὸ ἐκτενὲς τῆς ἐπιστολῆς, δικαιολογούμενος, κατ᾿ ἀντίφασιν φαινομενικήν, ὅτι δὲν εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν νὰ γράψῃ ὀλίγα. Εἶναι ὁμολογουμένως ἱκανότης καὶ προτέρημα τοῦ ὁμιλοῦντος ἢ γράφοντος τὸ ἐν ὀλίγοις λέγειν πολλά, κατὰ τὸ παλαιὸν λόγιον "non multa sed multum". Τὴν δὲ ἱκανότητα ταύτην ἐξόχως ἐμφανίζει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα.

Εἶνε συντομωτάτη ἡ ἐπιστολή, περιλαμβάνουσα μόλις εἰκοσιπέντε στίχους. Καὶ ὅμως ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα μιᾶς θερμῆς συστάσεως καὶ περιτέχνου συνηγορίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ προβάλλονται αἱ ὑψηλότεραι ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ὑπομιμνήσκονται προσωπικαὶ τοῦ παραλήπτου ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν ἐπιστέλλοντα καὶ διαβιβάζεται ἡ περὶ Ὀνησίμου φιλικὴ παράκλησις μὲ τόσην ἀγάπην καὶ φιλοφρόνησιν, μὲ τόσην δεξιοτεχνίαν καὶ κομψότητα καὶ χάριν λεκτικήν, ὥστε ἀπό γε ὕφους τὸ ἐπιστόλιον τοῦτο καθίσταται ὑποδειγματικόν.

---

1) Κολ. 4, 7.

Ἀπευθύνει δὲ τοῦτο ὁ Παῦλος περὶ τὸ 59-62, «δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ,» λευκὸς ἤδη «πρεσβύτης» καὶ πατὴρ σεβάσμιος καὶ ἀγαπητός, αὐτὸ τοῦτο ἄγγελος θεοῦ παρὰ τοῖς τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς ἐν τῇ πίστει, εἰς τοὺς ὁποίους συγκατελέγετο καὶ ὁ Φιλήμων, πανοικεὶ προσαχθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς Χριστόν. Ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, «ὡς πολλὴν παρρησίαν ἐν Χριστῷ ἔχων ἐπιτάσσειν τὸ ἀνῆκον» νὰ ἀξιώσῃ παρ᾽ αὐτοῦ ἀμέσως καὶ ἄνευ περιστροφῶν τὴν ἐπαναπρόσληψιν τοῦ Ὀνησίμου. Καὶ ὅμως ἀρκεῖται εἰς διατύπωσιν ἁπλῆς ἐν ἀγάπῃ παρακλήσεως.

Προλογίζων αὐτὴν μὲ θερμὴν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν διὰ τὰς πολλὰς καὶ προθύμους ὑπηρεσίας τοῦ Φιλήμονος πρὸς τὴν χριστιανικὴν Κοινότητα τῶν Κολοσσῶν, «ἐὰν—λέγει—μὲ θεωρῇς φίλον σου καὶ κοινωνὸν εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ φρονήματά σου, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ». Ἐὰν δὲ ἐφάνη κακὸς καὶ ἐπιβλαβὴς ἀπέναντί σου ἢ σοι ὀφείλει τι, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει· ἐγὼ ἀποτίσω, καίτοι θὰ ἠδυνάμην νὰ σοὶ ὑπομνήσω ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. "Ναί, ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ». Πολὺ σὲ παρακαλῶ, νὰ ἐπιτύχω παρὰ σοῦ τὴν ζητουμένην χάριν· τοῦτο πολὺ θὰ ἀνεκούφιζε τὰ δεσμά μου. Εἶμαι δὲ εὔελπις περὶ τούτου, «πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω ποιήσεις.»

Καὶ ὡσεὶ μὴ ἤρκει ἡ τόση περὶ τὴν διατυπουμένην παράκλησιν λεπτότης, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ διαβήματος, παραλαμβάνει ὡς συνενδιαφερόμενον καὶ τὸν «ἀδελφὸν Τιμόθεον», γνώριμον ἀναμφιβόλως καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸν Φιλήμονα, διαβιβάζει δὲ τὸν ἀσπασμὸν καὶ τοῦ «συναιχμαλώτου» Ἐπαφρᾶ καὶ τῶν «συνεργῶν» Μάρκου, Ἀριστάρχου, Δημᾶ καὶ Λουκᾶ. Καὶ προσφωνεῖ τὴν ἐπιστολὴν ὄχι μόνον «Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ, ἀλλὰ «καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ», πιθανῶς τῷ συζύγῳ καὶ τῷ υἱῷ τοῦ παραλήπτου, «καὶ τῇ κατ᾽ οἶκον ἐκκλησίᾳ». Καὶ διὰ νὰ ἄρῃ πάντα ἀπὸ μέρους τοῦ Φιλήμονος ἐνδεχόμενον δισταγμόν, προαναγγέλλει ψυχολογικώτατα προσεχῆ τὴν προσωπικὴν συνάντησίν των καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοῦδε τὴν φιλόξενον ἑτοιμασίαν τῶν πρὸς οὓς γράφει, ἐκφράζων τὴν βεβαίαν ἐλπίδα «ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν αὐτῶν χαρισθήσεται αὐτοῖς». Πῶς πράγματι θὰ ἠτένιζε κατὰ πρόσωπον τὸν πνευματικόν του πατέρα ὁ Φιλήμων, ἐὰν δὲν προεξετέλει τὴν ζητουμένην χάριν;

***

Ἀλλ᾽ ὑπὲρ τίνος γίνεται ἡ τόσον θερμὴ αὕτη συνηγορία; ὑπὲρ ἑνὸς δούλου! Ἀλλ᾽ ὄχι. Δὲν εἶναι πλέον δοῦλος ὁ Ὀνήσιμος. Διότι καὶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἀλλὰ ἄνθρωποι, τέκνα θεοῦ. Εἶναι «τέκνον, ὅπερ ἐγέννησεν ὁ Παῦλος ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ

Εὐαγγελίου, πιστὸς καὶ ἀγαπητὸς ἀδελφός», καθὼς ἤδη ἐγνώρισαν αὐτὸν καὶ οἱ Κολασσαεῖς. Δὲν ἐπετρέπετο λοιπὸν ὁ νέος οἶνος νὰ ἐξακολουθῇ φυλασσόμενος εἰς ἀσκὸν παλαιόν. Θὰ ἔπρεπε νὰ δεξιωθῇ ὁ κύριος τὸν δραπέτην δοῦλον καὶ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ "οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν".

Φαίνονται τόσον ἁπλαῖ αἱ λέξεις αὗται εἰς τοὺς ἀμυήτους, ὅπως ἁπλοῦν καὶ ἀπέριττον εἶναι καὶ τὸ ὅλον κείμενον τῆς ἐπιστολῆς. Καὶ ὅμως ἐγκρύπτουσι καὶ αὗται, ὡς πᾶσα ῥῆσις γραφική, τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως, κατὰ τὴν ὡραίαν παρομοίωσιν τοῦ Χρυσορρήμονος. "Καὶ τάχα δικαίως ἄν τις παρεικάσειε τὰ ῥήματα τῆς Γραφῆς τῇ Εὐαγγελικῇ παραβολῇ, τῇ διαγορευούσῃ ἐοικέναι τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὅτι δὴ μεγίστων νοημάτων ἀλήθειαν ἔστιν εὑρεῖν ἐν αὐτῇ βραχυτάταις λέξεσιν." Ἐγκρύπτουσι τὸν ἐνδότατον πυρῆνα μιᾶς πλουσίας καὶ καλλικάρπου πνευματικῆς βλαστήσεως, τὰς ἀφορμὰς μιᾶς τεραστίας ἠθικῆς ἐπαναστάσεως, ἀθορύβου καὶ εἰρηνικῆς, ἐναντίον θεσμοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ παγκοσμίου, τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας.

Οἱ ἄνθρωποι διεκρίνοντο εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους! Ὁ θεσμὸς τῆς δουλείας ἀπαντῶν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος, ἀπετέλει τὴν βάσιν παντὸς κοινωνικοῦ συγκροτήματος. Ἦτο δὲ πολυπληθεστάτη ἡ τάξις τῶν δούλων. Μόνον εἰς τὴν Κόρινθον, λέγεται ὅτι, ἐπὶ ἑξακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων κατοίκων, αἱ τετρακόσιαι πεντήκοντα ἦσαν δοῦλοι. Ὁ ἡττηθεὶς ἐν πολέμῳ, ὁ χρεωκοπήσας ὑπὸ σκληροτραχήλους δανειστάς, ὁ αἰχμάλωτος τῆς πειρατικῆς ἐπιδρομῆς, τὸ παιδίον τὸ γεννώμενον ἐκ δούλων γονέων, ἦσαν δοῦλοι. Ὑπέκειντο εἰς τὴν αὐθαίρετον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν τῶν δεσποτῶν, ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου. Δὲν εἶχον δικαίωμα οὔτε ἐπὶ τῶν ἰδίων συζύγων καὶ τῶν τέκνων των. Δὲν ἀνεγνωρίζοντο ὡς πρόσωπα. Ἐθεωροῦντο ὡς ἔμψυχα κτήματα τοῦ κυρίου των, ὡς ἁπλᾶ ὄργανα ἐργασίας. Διότι ἡ ἐργασία ἐθεωρεῖτο διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἐξευτελεστική. Ἡ μόνη ἁρμόζουσα εἰς τὸν ἐλεύθερον ἐνασχόλησις —ὄχι ἐργασία— ἦτο ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Τέχνη, ἡ "ἐνατένισις" ἢ ἡ "contemplatio" ἢ ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς ἔχουσα τὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν. Οἱ δοῦλοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν καὶ οἱ τροφοδοτοῦντες τὰ τόσον περίφημα ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἱστορίᾳ καὶ δημοφικῆ θεάματα τοῦ αἱμοσταγοῦς Ἀμφιθεάτρου.

Ἦτο δὲ τόσον ἐρριζωμένη εἰς τὰς ψυχὰς ἡ διάκρισις ἐλευθέρων καὶ δούλων, ὥστε οὔτε τὰ ἐκλεκτότερα πνεύματα ἠδυνήθησαν νὰ ἀρθῶσιν ὑπὲρ τὰς προλήψεις τοῦ χύδην πλήθους. Ὁ μὲν σεμνὸς Πλάτων συνεμερίζετο τὴν ὁμόφωνον τῶν ἀρχαίων σοφῶν γνώμην περὶ τῆς δουλείας, ὡς καταστάσεως φυσικῆς καὶ ἀμεταβλήτου, μόνον ἐφρόνει ὅτι δὲν ἁρμόζει

εἰς τοὺς ἕλληνας νὰ ἔχωσιν ἕλληνας δούλους, ἀλλὰ βαρβάρους. Ὁ δὲ Κάτων ἔδιδε τὴν ἑξῆς συνταγὴν περιουσιακῆς οἰκονομίας· "ἐκποίει τοὺς γεγηρακότας βοῦς, τὰς παλαιωθείσας ἁμάξας, τὰ ἐφθαρμένα ἐργαλεῖα· πώλει τὸν γηράσαντα δοῦλον, τὸν ἀσθενῆ δοῦλον"!

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐξ ἴσου βαρὺς καὶ δυσβάστακτος, ὅτι ὁ μὲν Παλαιὸς Νόμος ἐπιβάλλει φιλάνθρωπον πρὸς τοὺς δούλους συμπεριφοράν, ἡ δὲ πρᾶξις καὶ ἡ ἱστορία διαφόρων λαῶν, καὶ δὴ τοῦ ἑλληνικοῦ, παρουσιάζει πολλὰ παραδείγματα στοργικῶν σχέσεων κυρίων καὶ οἰκετῶν. Ἡ Στωϊκὴ μάλιστα Φιλοσοφία προσέβαλεν, ἐν ὀνόματι τῆς κοινῆς φύσεως, αὐτὰς τὰς βάσεις τοῦ ἐπαισχύντου θεσμοῦ. Ἀλλ' οὔτε ἡ Φιλοσοφία, οὔτε ὁ Παλαιὸς Νόμος, οὔτε ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Πλατωνικῶν φιλοσόφων ἠδύναντο νὰ καταφέρωσι τὸ καίριον πλῆγμα κατὰ τοῦ φαύλου ἐκείνου καθεστῶτος. Διότι δὲν ἀπηυθύνοντο εἰς τὴν καρδίαν. Διότι δὲν ἠδύναντο νὰ προσίδωσι τὰ πράγματα ἐξ ἠθικῆς περιωπῆς. Διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνυψωθῶσιν εἰς τὴν ἰδέαν τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῆς ἠθικῆς ἰσότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

***

Ἡ κατάργησις τῆς δουλείας, ὡς καὶ τόσων ἄλλων κοινωνικῶν πληγῶν ἡ θεραπεία, ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν Χριστιανικὸν Πολιτισμόν. Βεβαίως βραδεῖα ὑπῆρξε καὶ ἐν τούτῳ ἡ δρᾶσις τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς βραδεῖα γίνεται, διὰ τὰ παρεμβαλλόμενα ἀπὸ τοῦ περιβάλλοντος ἐμπόδια, διὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ "παλαιοῦ ἀνθρώπου," καὶ τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ φυράματος ἡ ἠθικὴ ζύμωσις καὶ διάπλασις. Θεσμὸς παλαιός, συνδεδεμένος μὲ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλούτου, συνυφασμένος μὲ συνηθείας καὶ παραδόσεις μακροχρονίους, οὔτε δυνατόν, οὔτε φρόνιμον ἦτο νὰ καταργηθῇ ἀποτόμως. Ἡ βιαία κατάργησίς του θὰ διήνοιγε ρήγματα δυσθεράπευτα εἰς τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα, κενὰ ἐπικίνδυνα εἰς τὰς ψυχάς. Ἡ δὲ βιαιότης εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ χριστιανικὸν φρόνημα. Τῆς Ἐκκλησίας προορισμὸς δὲν εἶναι νὰ προκαλῇ ἢ νὰ ὑποθάλπῃ ταξικοὺς ἀνταγωνισμούς. Ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ τοιαύτη ἐργασία ἐσωτερική, ὥστε ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ὀργανικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ζωτικοῦ πυρῆνος, ὡς ἀναγκαία ἐκδήλωσις ἐσωτέρας ἀνακαινίσεως, ὡς ἐλευθέρα καὶ ἀβίαστος οἰκείωσις τῶν νέων ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν. Ἐπετέλεσε δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἡ Ἐκκλησία, διὰ τῶν αἰώνων, διδάσκουσα, νομοθετοῦσα, ἐφαρμόζουσα αὐτὴ πρῶτον εἰς ἑαυτὴν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας.

Ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ ὁ πλέον εὔγλωττος ἑρμηνεὺς καὶ κήρυξ τῶν νέων ἀρχῶν, τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφωσύνης, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐθεμελιοῦτο ἡ πολυΰμνητος εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ τόσον περιμάχητος ἀτομικὴ ἐλευθερία. "Οὐκ ἔνι ἰουδαῖος, οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ" (1). Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν ἔχουσι καταγωγήν, εἶνε "γένος θεοῦ" (2), "ἐποιήθησαν ἐξ ἑνὸς αἵματος" (3), ἐξηγοράσθησαν διὰ τοῦ αὐτοῦ αἵματος τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι κλητοὶ εἰς τὴν αὐτὴν μακαριότητα. Εἶνε λοιπὸν ἴσοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀδελφοί. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πλήρης πρόσληψις τῶν ἀνθρωπιστικῶν τούτων ἀρχῶν ἀπόκειται, διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους, εἰς τὴν βαθμιαίαν διείσδυσιν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, ὁ Παῦλος μόνον "θεμέλιον τίθησιν, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων," ἐφιστᾷ δηλονότι τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πρῶτον καὶ κυριώτατον διὰ τὸν ἄνθρωπον σπούδασμα, τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἐμπιστευόμενος τὴν περαιτέρω "ἐποικοδόμησιν" εἰς τὴν ἀθόρυβον ἐργασίαν τῶν αἰώνων. Ἐντεῦθεν καὶ ὁρίζων τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα ὡς τὴν μόνην ἁρμόζουσαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς σχέσιν, εἰς μὲν τοὺς δούλους συνιστᾷ ὅπως περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν, στέργωσι τὴν κοινωνικήν των κατάστασιν, τοὺς δὲ κυρίους παραινεῖ ὅπως συμπεριφέρωνται πρὸς τοὺς δούλους ἐν πνεύματι χριστιανικῷ. (4)

Καὶ οἱ αἰῶνες ἐπιτελοῦσι τὸ ἔργον των. Καὶ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ θείου Σπορέως ὁ "ἐλάχιστος κόκκος σινάπεως αὐξάνει καὶ γίνεται δένδρον μέγα" καὶ εὐσκιόφυλλον. Παραλλήλως πρὸς τὰς εὐεργετικὰς ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν δούλων ἀποφάσεις διαφόρων Συνόδων, ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει, ὅπου ὁ ἀπολευθερωτικὸς ἀγὼν τῆς Ἐκκλησίας προσέκρουεν εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς, χριστιανοὶ αὐτοκράτορες, ὡς ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Μέγας Θεοδόσιος, ὁ Ὀνώριος, ὁ Ἰουστινιανὸς κ. ἄ. ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας ἐκδίδουσι διατάγματα πολλαχῶς προάγοντα τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας. Ἀπαγορεύουσι τὸ βάρβαρον ἔθιμον τῆς τυπώσεως ἀναγνωριστικῶν τῆς δουλείας σημείων ἐπὶ τοῦ μετώπου, "ὡς παριστῶντος τὴν εἰκόνα τῆς θείας ὡραιότητος," ἀπαγορεύουσι τὴν ἀναγκαστικὴν συμμετοχὴν τῶν δούλων εἰς τὰς θηριομαχίας, τὴν ἁρπαγὴν γυναικῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν δούλων, τὰς κακώσεις, τὴν θανάτωσιν, ἀπονέμουσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς πλῆθος δούλων, ἀκυροῦσι γενομένας πω-

1) Κολ. 3, 11.
2) Πρξ. 17, 29.
3) Πρξ. 17, 26.
4) 1 Κορ. 7, 21-24. Ἐφεσ. 6, 5-9.

λήσεις παιδίων. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι ὁ Ἀποστάτης Ἰουλιανός, ἀσπαζόμενος, ὡς γνωστόν, τὰς προλήψεις καὶ τὰς πλάνας τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, οὐδόλως ἐμερίμνησε περὶ τῆς τύχης τῶν δούλων·

Δὲν περιωρίσθη δὲ ἡ Ἐκκλησία μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν ἢ εἰς εἰσηγήσεις θεωρητικὰς παρὰ τῇ Πολιτείᾳ. Τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν εἰσήγαγεν ἐμπράκτως εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀμέσου ἐνεργείας της. Ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς δημοσίας λατρείας ἐξισοῦνται πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Κατὰ μὲν τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, ἐν τῇ κοινῇ προσευχῇ δὲν πρέπει ὁ "χρυσοδακτύλιος" καὶ λαμπροστόλιστος πλούσιος νὰ τιμᾶται ὑπὲρ τὸν "πτωχόν, τὸν φοροῦντα ρυπαρὰν ἐσθῆτα" (1). Κατὰ δὲ τὸν ἀπολογητὴν Λακτάντιον "οὐδεμία ὑπάρχει παρ' ἡμῖν διαφορὰ μεταξὺ πλουσίου καὶ πτωχοῦ, δούλου καὶ ἐλευθέρου". Τοῦτο πράγματι καὶ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως. Οἱ δοῦλοι ὄχι μόνον ἐλευθέρως καὶ ἀδιακρίτως συμμετέχουσι τῶν κοινῶν συνάξεων, ἀλλὰ καὶ γίνονται δεκτοὶ εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, εἰς τὰ μοναχικὰ τάγματα. Καὶ ὑπὸ τὸν σεμνὸν τρίβωνα τοῦ κατὰ θεὸν φιλοσόφου συμπληροῦται καὶ ἐξωτερικῶς ἡ κατάργησις τῶν κοινωνικῶν διακρίσεων· πλούσιοι καὶ πένητες, ταπεινοὶ καὶ ἀριστοκράται, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι καταγίνονται εἰς κοινὴν προσευχὴν εἰς κοινὴν ἐργασίαν. Τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τοῦ φιλελευθέρου τούτου μέτρου ἀναγνωρίζων ὁ Ε. Ρενὰν "μόνον αἱ ἱεραὶ τῆς δημοσίας λατρείας συνάξεις —λέγει ἐν τῷ "Μάρκῳ Αὐρηλίῳ"— ἤρκεσαν νὰ καταλύσωσι τὸν ἀπάνθρωπον τοῦτον θεσμόν. Ἡ ἀρχαιότης συνετήρησε καὶ παρέτεινε τὴν δουλείαν μόνον διὰ τῆς ἀποκλείσεως τῶν δούλων ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Ἐὰν μετεῖχον εἰς τὰς θυσίας τῶν κυρίων των, θὰ ἐξυψοῦντο ἠθικῶς. Ἡ φοίτησις εἰς τὸν ναὸν ἦτο τὸ τελειότερον μάθημα ἰσότητος θρησκευτικῆς... Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ δοῦλος ἔχει τὴν αὐτὴν μὲ τὸν κύριόν του θρησκείαν, προσεύχεται εἰς τὸν αὐτὸν ναόν, ἡ δουλεία εὑρίσκεται ἐγγύτατα πρὸς τὸ τέλος της". Ἀλλὰ καὶ θετικώτερον ἐμερίμνησεν ἡ Ἐκκλησία περὶ τῶν δούλων καὶ καθόλου περὶ τῆς πασχούσης τάξεως τοῦ λαοῦ. Εἶναι δὲ γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας, ὅτι τὸν ἐξ εὐσεβῶν δωρεῶν προερχόμενον πλοῦτον της πολλάκις διέθεσεν εἰς ἐξαγορὰν δούλων, εἰς λύτρωσιν αἰχμαλώτων, εἰς ἀπόλυσιν κρατουμένων, εἰς διατροφὴν πενήτων, εἰς ἀνακούφισιν καταδυναστευομένων, ὅτι ὑπερηφάνως ἔφερε τὸν τίτλον « Ἐκκλησία τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων ».

***

Καὶ ὅμως κατηγόρησαν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς ἀπασχολούμενον μὲ τὰ ἐπουράνια, μὲ τὰς μελλοντικὰς ἐπαγγελίας, ἐπὶ παραμελήσει ἢ καὶ

1) Ἰακ. 2, 1-4,

ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἐπιγείου βίου. Τὸν ἐχαρακτήρισαν ὡς ὄνειρον ἀπατηλόν, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾷ τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς ἐπιγείου, τῆς «μόνης ὁρατῆς καὶ σφυζούσης πραγματικότητος,» διὰ νὰ τὰς ἐμπαίζῃ μὲ τὰς χιμαιρικὰς ἀβεβαιότητας τοῦ Ὑπερπέραν. Ἀντὶ νὰ ὀνειροπολῶμεν, λέγουσι, τὸν ἀνέφικτον οὐρανόν, θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσωμεν τὴν κοινὴν προσοχὴν καὶ φροντίδα εἰς τὴν ἐπίγειον ἡμῶν κατοικίαν, διὰ νὰ τὴν βελτιώσωμεν, διὰ νὰ τὴν ἀναδείξωμεν μᾶλλον οἰκήσιμον, μᾶλλον ἄνετον... Οἱ ἄνθρωποι, ἢ τουλάχιστον μία πολυπληθὺς μερὶς ἀνθρώπων, διέρχονται τὴν ζωὴν των ἐν ὀδύνῃ καὶ μόχθῳ, ὅπως καὶ αἱ προχριστιανικαὶ κοινωνίαι. Αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου οὐδόλως ἐβελτιώθησαν. «Ἦλθε μὲν ὁ Λυτρωτής, ὄχι ὅμως καὶ ἡ λύτρωσις.»(1)

Ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς προσανατολίζει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ Ἄπειρον καὶ τὸ Αἰώνιον, τοῦτο εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸν ὑπερφυᾶ χαρακτῆρα του, ἀποτελεῖ δὲ τὸν κάλλιστον ἔπαινόν του. «Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.»(2) Ὁ Χριστιανισμὸς πηγάζει ἐκ τοῦ Ἀπείρου καὶ κατατείνει εἰς τὸ Ἄπειρον. Καὶ διὰ τοῦτο παρίσταται ὡς ἀποκάλυψις τῆς ἀληθοῦς ζωῆς. Ἐὰν οἱ ὁριζοντές του σινέπιπτον μὲ τὰ στενὰ ὅρια τοῦ παρόντος βίου, πολὺ στεναὶ θὰ ἦσαν αἱ βλέψεις του καὶ ἀπροσάρμοστοι πρὸς τὰς μεγάλας ἐπιδιώξεις τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ ὁ ὑπερκόσμιος χαρακτὴρ του ὄχι μόνον δὲν παραβλάπτει, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετεῖ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον καὶ καθιστᾷ εὐτυχῆ καὶ βιώσιμον τὴν ἐπίγειον ζωήν. Διότι εἶναι φανερὸν διὰ τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ ἀπροκαταλήπτους τῶν πραγμάτων μελετητάς, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὰς αἰωνίους ἀρχάς του ἐμπερικλειει τὰς ἀσφαλεῖς καὶ ἀναλλοιώτους βάσεις τοῦ ὑλικοῦ, πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου, τὰς μόνας ὀρθὰς λύσεις τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον, ὡς νομίζει ὁ Montesquieu, «ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἡ ὁποία ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπόν της ἔχει τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, γίνεται πρόξενος τῆς εὐτυχίας ἡμῶν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ».

Εἶναι δὲ ἀρνηταὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ὅσοι διατείνονται ὅτι οὐδεμία ἐπῆλθε διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ βελτίωσις, ὅσοι παραγνωρίζουσι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἐκκλησία παραλλήλως πρὸς τὴν πρωτίστην καὶ κυρίαν ἰδιότητα αὐτῆς, ὡς φορέως τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας καὶ ὁδηγοῦ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν «αἰωνίαν λύτρωσιν,» δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνον θεωρητικῶς ἐκήρυξε καὶ κηρύττει τὴν ἐπὶ τὸ ἀνθρωπιστικώτερον

(1) Louis Blanc παρὰ P. Simpson.
(2) Ἰω. 18,36.

συγκρότησιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἀλλὰ καὶ θετικώτερον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Πολιτισμοῦ, διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀτόμου, τῆς γυναικός, τοῦ παιδίου, τῆς οἰκογενείας, τοῦ δούλου, τοῦ ἐργάτου, τῆς κοινωνίας, τῆς ἐργασίας, διὰ τῆς ἡμερώσεως τῶν ἠθῶν, διὰ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κοινωνικοῦ καὶ δημοσίου βίου τῆς προχριστιανικῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἔτι πλέον· ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ, αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ προάγουσιν αὐτὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς Χριστιανικῆς κοινωνίας. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης μελετῶντες τὴν ἱστορίαν τοῦ Πολιτισμοῦ, ἐκδέχονται τὴν καθόλου Ἱστορίαν ὡς ἅμιλλαν τῶν λαῶν βαινόντων πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἀξιώματος, πρὸς τὸν ἀνθρωπισμόν, τὸν ποθοῦντα νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἀδελφικὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ Εὐαγγελίου. ([1])

«Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κατακυριεύσουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται· ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν» ([2]) Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης περὶ ἀμοιβαίας τιμῆς καὶ ἀγάπης θεμελιώνει ὁ Κύριος τὴν κοινωνίαν τῶν «ἀδελφῶν», ἀνοίγει τὸ στάδιον τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ, κατὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχουσιν ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, εὐγενεῖς καὶ ταπεινοί, πλούσιοι καὶ πένητες, εὐφυεῖς καὶ ἀφυεῖς, ἰσχυροὶ καὶ ἀδύνατοι, ἀλλ' ἀδελφοὶ ἐν αὐταπαρνήσει διακονοῦντες εἰς τὰς ἀνάγκας ἀλλήλων, ἄνθρωποι φέροντες τὴν αὐτὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν, κεκλημένοι εἰς τὴν αὐτὴν ἐλπίδα καὶ δόξαν. Ἂν δὲ που ὑπάρχῃ ἀνωτερότης καὶ ὑπεροχή, αὕτη οὔτε καύχησίν τινα εἰς τὸν κάτοχον περιάπτει, οὔτε τίτλους ἢ δικαιώματα ἐπὶ τῶν ἄλλων δημιουργεῖ, ἀλλὰ μόνον καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ἐπιζητεῖ, ὡς ὁ Παῦλος ἐν σχέσει πρὸς τὸν δραπέτην δοῦλον, νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἐκπεσοῦσαν ἀνθρωπίνην ἀξίαν.

Περὶ τὴν πλήρωσιν τῆς καινῆς ταύτης ἐντολῆς περιεστράφη πάντοτε ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀθρήσκου Taine «συνεχίζει μετὰ τόσους αἰῶνας τὴν προσπάθειαν του νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ἐγὼ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον. Δὲν μετεβλήθησαν οὔτε ἡ οὐσία του οὔτε αἱ ἐπιδιώξεις του. Δι' ἑξακόσια καὶ πλέον ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἶναι ἀκόμη τὸ πνευματικὸν ὄργανον, αἱ δίδυμοι μεγάλαι πτέρυγες, αἱ δυνάμεναι νὰ ἀνυψώσωσι τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ ἑαυτόν, ὑπὲρ τὰς ταπεινότητας τῆς ζωῆς του καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσωσι

1) Χ. Ἀνδρούτσου Σύστημα Ἠθικῆς σελ. 248.

2) Λουκ. 22, 26.

μέσῳ τῆς καρτερικότητος καὶ τῆς ἐλπίδος μέχρι τῆς γαλήνης, μέσῳ τῆς ἁγνότητος καὶ τῆς καλωσύνης εἰς τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν θυσίαν. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε μόλις θραυσθῶσιν αἱ πτέρυγες ἢ τὸν προδώσωσι, τὰ δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ἤθη καταπίπτουσι, καὶ ἀναπτύσσονται λοιπὸν ὁ κτηνώδης ἐγωϊσμός, ἡ σκληρότης καὶ ἡ αἰσθησιολατρεία, ἡ δὲ κοινωνία καταντᾷ ἄθλιος κλεπτότοπος. Οὔτε ἡ φιλοσοφικὴ διανόησις, οὔτε ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἀγωγή, οὔτε ἡ φεουδαρχικὴ ἢ ἡ στρατιωτικὴ ἢ ἡ ἱπποτικὴ τιμή, οὐδεὶς κῶδιξ, οὐδεμία διοίκησις δύνανται νὰ τὸν ἀντικαταστήσωσι εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Εἶναι ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν κατολίσθησίν του πρὸς τὰ ὑποστρώματα. Τὸ παλαιὸν Εὐαγγέλιον παραμένει ὁ μεγαλύτερος καὶ καλύτερος βοηθὸς τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου».

Ἐν Χάλκῃ τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1940

Ο ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ
ΣΧΟΛΑΡΧΗΣ ΤΗΣ Ι. ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ

(†) Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(ΜΕΡΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ, ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄-ΙΑ) (1)

ΚΕΦ. Α΄. ΣΤΙΧ. 1–7. ΠΡΟΣΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΥΧΗ.

Γράφοντες οἱ ἀρχαῖοι ἐπιστολὰς ἀπετείνοντο πρὸς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῶν ὥς ὁ Ἀπ. Ἰάκωβος ἐν ἀρχῇ τῆς Καθολικῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ: ***Ἰάκωβος ταῖς δώδεκα φυλαῖς... χαίρειν.*** Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀποτείνεται καὶ ὁ Ἀπόστ. Παῦλος γράφων τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ. Παῦλος... πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ (στιχ. 7)... ***χάρις καὶ εἰρήνη. Τὸ χάρις καὶ εἰρήνη*** ἀντικαθιστᾷ τὸ χαίρειν.

1. Ἀποτεινόμενος πρὸς προσωπικῶς ἀγνώστους αὐτῷ κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανοὺς ὁ Ἀπ. νομίζει καλόν, ὅπως ἐπισυνάψῃ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοὺς χαρακτηρισμοὺς ***δοῦλος Ἰη. Χριστοῦ, κλητὸς Ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ.*** Δι' ὅλων τούτων σημαίνεται κατ' οὐσίαν ἕν καὶ τὸ αὐτό, ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ δηλ. ἐκλογὴ καὶ ἀποστολὴ αὐτοῦ εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Μερικώτερον διὰ τοῦ ***δοῦλος Ἰη. Χριστοῦ*** ὁ Ἀπ. φαίνεται, ὅτι θέλει νὰ σημάνῃ τὴν ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰσότητα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους ἀλλαχοῦ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ ὀνομάζει ἐπίσης δού-

---

(1) *Ὁ προώρως τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ ἀποθανὼν ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Ἐξηγητικῆς Παντολέων Κομνηνός, ἐκδοὺς τῷ 1911 τὸ Β΄. Μέρος, ἤτοι τὸ Ἠθικόν, τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς, εἶχεν ἤδη προπαρασκευάσας πρὸς ἔκδοσιν καὶ τὸ Α΄. Μέρος, τὸ Δογματικόν, πλὴν ὁ ἀδοκήτως ἐπελθὼν θάνατος (1923) ἐματαίωσε τὴν εὐσεβῆ πρόθεσιν αὐτοῦ*

Τὸ σχετικὸν χειρόγραφον τῆς ἐργασίας ταύτης εὑρεθὲν ἐν τοῖς καταλοίποις τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ, ἐκδίδοται νῦν τμηματικῶς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Περιοδικῷ, ἐπιμελείᾳ καθηγητῶν τῆς Σχολῆς, εὐγνωμόνως τιμώντων τὴν μνήμην τοῦ ἀλησμονήτου Διδασκάλου.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τὸ μὲν τῆς σπουδαιότητος ἣν ἐν τῇ Θεολογίᾳ κέκτηται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τὸ δὲ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους τοῦ ἀοιδίμου συγγραφέως, συνδυάζοντος εὐσέβειαν καὶ ἐπιστημοσύνην, γνωστοῦ δὲ καὶ ἐξ ἄλλων συγγραφῶν αὐτοῦ, νομίζουσιν οἱ ἐκδόται ὅτι διὰ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης παρέχουσι πολύτιμον βοήθημα εἴς τε τοὺς σπουδαστὰς τῆς θεολογίας καὶ εἰς πάντα εὐσεβῆ τῶν Γραφῶν μελετητήν, ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Μεγ. Ἀποστόλου.

λους τοῦ Χριστοῦ (Α΄. Κορ. Ζ΄. 22) διότι ἐξηγοράσθησαν διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Ἰη. Χριστοῦ (Α΄. Κορ. ΣΤ΄. 19.20 Ζ΄ 24) καὶ ἀνήκουσιν ἄρα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς Αὐτόν, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι δοῦλοι εἰς τὸν κύριόν των. Τὸ ***κλητὸς Ἀπόστολος*** ἐκφράζει, ὅτι παρ' ὅλην τὴν διὰ τοῦ ***δοῦλος Ἰη. Χριστοῦ*** ἐκφραζομένην ἰσότητα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς ὁ Παῦλος ἔχει συναίσθησιν καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου ἀξιώματος Αὐτοῦ, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰη. Χριστοῦ δηλ. κατὰ τὴν εἰς Δαμασκὸν ὁδὸν (Πραξ. Θ΄) κλήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξηγεῖ ἀκριβέστερον καὶ χαρακτηρίζει ἡ μετοχὴ ***ἀφωρισμένος,*** (κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐκλελεγμένος) διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἀπ. ἐνθυμίζει τὸν ἀνέκαθεν προορισμὸν αὐτοῦ (Γαλ. Α΄ 15) ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὡς καὶ τὴν ἐκλογήν του εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀποστόλου.

Εὐαγγέλιον Θεοῦ εἶνε ἡ χαροποιὸς ἀγγελία τῆς διὰ τοῦ Ἰη. Χριστοῦ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Τῆς ἀγγελίας ταύτης, ἄλλαις λέξεσι τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, αἴτιος εἶνε ὁ θεὸς Πατήρ, ὁ καὶ τῆς διὰ Ἰη. Χριστοῦ σωτηρίας πρῶτος καὶ κύριος αἴτιος.

2. Ὅπως ἀποδείξῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ δηλώσῃ συγχρόνως, ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἐναντίον πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς Π. Δ, τοὐναντίον μάλιστα, ἀναφέρει, ὅτι περὶ αὐτοῦ προεῖπεν ὁ θεὸς καὶ ὑπεσχέθη αὐτό. Ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ὡμίλησεν ὁ θεὸς ἐν τῇ Π. Δ. εἶνε οἱ Προφῆται καὶ οἱ ἄλλοι ἱεροὶ συγγραφεῖς, τὰ δὲ βιβλία εἰς τὰ ὁποῖα περιέχονται τὰ λόγια Αὐτοῦ καὶ αἱ ὑποσχέσεις ὀνομάζονται ἅγιαι Γραφαί, διότι αἴτιος αὐτῶν εἶνε ὁ Ἅγιος θεός.

Περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Αὐτοῦ, ἀναφέρεται εἰς τὸ Θεοῦ. Ἡ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων χαροποιὸς ἀγγελία (εὐαγγέλιον), τῆς ὁποίας αἴτιος ὁ θεός, καὶ τὴν ὁποίαν οὗτος ὑπεσχέθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν Προφητῶν ἀποβλέπει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη. Χριστὸν (στιχ. 4) ὅστις διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ τῆς διδασκαλίας ἐπετέλεσε τὴν σωτηρίαν ταύτην.

3—4. Ὁ Ἀπ. περιγράφει συντόμως τὰ κατὰ τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ τὴν διὰ τῆς Ἀναστάσεως θείαν δόξαν τοῦ προαιωνίως παρὰ τῷ θεῷ Πατρὶ ὑπάρχοντος (πρβλ. Ἰω. Α΄) Υἱοῦ Αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη. Χριστοῦ. Ὁ Μεσσίας, ὁ ἀναμενόμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἄνθρωπος (κατὰ σάρκα) θὰ κατήγετο ἀπὸ τοῦ Δαυΐδ. (πρβλ. Ματθ. ΚΒ΄ 42. Ἰω. Ζ΄ 42). Τὸ σπέρμα δηλοῖ τοὺς ἀπογόνους, διὰ δὲ τῆς λέξεως σάρξ ***(κατὰ σάρκα)*** σημαίνεται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ψυχῆς.

4.— Συμφώνως πρὸς τὴν θείαν φύσιν Αὐτοῦ,—τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπ. δηλοῖ διὰ τῆς φράσεως ***πνεῦμα ἁγιωσύνης,*** διὰ τῆς ὁποίας χαρακτηρί-

ζεται ἡ θεία φύσις τοῦ Ἰη. Χριστοῦ ὡς ἀπολύτως πνευματικὴ καὶ ἁγία— ὁ Ἰη. Χριστός, ὅστις ὡς ἄνθρωπος συνεκάλυπτε κατὰ πολὺ τὴν θείαν Αὐτοῦ δύναμιν, ἑπόμενον ἦτο ν' ἀποφανῇ ***(ὁρισθέντος)*** ὡς ***Υἱὸς Θεοῦ ἐν δυνάμει***, μόνον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Αὐτοῦ ἀνάστασιν, καὶ τὴν μετὰ τοῦ δεδοξασμένου σώματος Αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν. ***Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.*** Διὰ τῶν παρεμπιπτουσῶν προτάσεων τοῦ γενομένου ἐκ σπέρμ.... νεκρῶν ἡ φράσις αὕτη ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς ***περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ*** μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται. Ἡ πλήρης αὕτη ὀνομασία τοῦ Ἰη. Χριστοῦ χαρακτηρίζει Αὐτὸν ἀπό τε τῆς ἐνανθρωπήσεως ***(Ἰησοῦς)***, ἀπὸ τοῦ Μεσσιακοῦ Αὐτοῦ ἔργου, (Χριστός, ὁ κατ' ἐξοχὴν κεχρισμένος ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὃν τρόπον οἱ προφῆται, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Π. Δ. ἐχρίοντο δι' ἡγιασμένου ἐλαίου) καὶ ἀπὸ τοῖς ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ θεῷ Πατρὶ καθέδρας (***Κύριος***) Ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἑπόμενον, περιλαμβάνει ἑαυτὸν μεταξὺ τῶν ὁμολογητῶν τοῦ Μεσσιακοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς δόξης τοῦ Ἰη. Χριστοῦ διὸ καὶ προσθέτει τὴν γενικὴν ***ἡμῶν.***

5.— Ὁ Ἀπ. ἐπανέρχεται εἰς τὰς ἐννοίας τοῦ 1ου στίχου, ὅπως ὁρίσῃ ἀκριβέστερον τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ δικαιολογήσῃ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ.

Δι' οὗ ἐλάβομεν... Συμπεριλαμβάνει ἑαυτὸν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀμέσων μαθητῶν καὶ ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν κύκλον τῶν 12. Ὑπὸ τὸ ***χάριν*** ἐννοοῦσι συνήθως τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Χριστόν, ὑπὸ δὲ τὴν ***ἀποστολὴν*** τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα. Διὰ τοῦ εἰς ***ὑπακοὴν πίστεως*** δηλοῦται ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τῶν Ἀποστόλων, ὅστις ἦτο νὰ προσελκύσωσι εἰς ὑπακοὴν εἰς τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα αὐτῶν καὶ εἰς τὴν πίστιν εἰς Αὐτόν. Ἡ φράσις ***ὑπακοὴ πίστεως*** ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν παριστῶσαν τὴν ὑπακοὴν οὐχὶ ὡς ἁπλῆν (δουλικὴν) τοιαύτην, ἀλλ' ὡς φέρουσαν τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως. Τὸ ***ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι*** εἶνε ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας τῶν Ἀποστ. οἵτινες θὰ ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, μέλλουσαν νὰ ἀπολαύσῃ τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς εἰς Αὐτὸν πίστεως καὶ ὑπακοῆς. Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι λέγοντες ***ἔθνη*** ἐνόουν τοὺς μὴ Ἰουδαίους, ὑποτίθεται συνήθως ὅτι ὁ Ἀπ. μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν ***ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι*** μετὰ τῆς περιωρισμένης ταύτης σημασίας. ***Ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ*** τ. ἑ. Εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ εἰς δόξαν αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ).

6—7. Οἱ ἀναγνῶσται τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀπ. περιελαμβάνοντο εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐθνῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν, ὅθεν καὶ δικαιολογεῖται ὁ Ἀπ. γράφων πρὸς αὐτούς, καὶ ἀναπληρῶν οὕτω πρὸς τὸ παρὸν τὸ προφορικὸν Αὐτοῦ κήρυγμα. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ Ἀπ. ἐν αὐτῇ τῇ παρούσῃ

ἐπιστολῇ αὐτοῦ γράφει (ΙΕ′ 20), ὅτι ἐκήρυττεν. ὅπου δὲν εἶχε κηρυχθῇ ὁ Χριστός, ἀλλ' ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας αὐτόθι Χριστιανοὺς εἶχεν ἔτι πολὺ στάδιον ἀποστολικῆς ἐνεργείας, εἶχε δὲ πολλὴν σημασίαν καὶ διὰ τὴν σκοπουμένην ὑπὸ τοῦ 'Απ. ἀποστολικὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐν τῇ Δύσει.

Τοὺς ἀναγνώστας τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ χαρακτηρίζει ὁ 'Απ. δι' ἐξόχως τιμητικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀληθῶν προσωνυμιῶν. 'Ονομάζει αὐτοὺς ***κλητοὺς 'Ιη. Χριστοῦ,*** ἄλλαις λέξεσι, κληθέντας εἰς τὴν πίστιν, ὅπως αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ 'Ιη. Χριστοῦ, ἐνεργοῦντος ἀοράτως διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Σημειωτέον, ὅτι ἡ λέξις ***κλητὸς*** παρὰ τῷ ἀπ. Παύλῳ περιέχει καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐκλεκτοῦ, ἥτις διακρίνεται παρὰ τῷ Εὐαγγ. Ματθ. (ΚΒ′ 14) Ἔπειτα (στιχ. 3) ὀνομάζει αὐτοὺς ***ἀγαπητοὺς Θεοῦ,*** ὡς ἐξαιρετικὰ ἀντικείμενα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ ***κλητοὺς ἁγίους,*** ὡς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν κλήσεως αὐτῶν ἀποχωρισθέντας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἀνήκοντας κατ' ἐξαιρετικὸν τρόπον τῷ Θεῷ. Διότι τὴν ἠθικὴν σημασίαν μὲ τὴν ὁποίαν μεταχειριζόμεθα σήμερον τὴν λέξιν ἅγιος ἔλαβεν ἡ λέξις αὕτη κατόπιν. ***Πᾶσι τοῖς οὖσι.*** Ὁ 'Απ. φαίνεται ὅτι μετεχειρίσθη τὴν ἔκφρασιν ταύτην διὰ νὰ σημάνῃ ὅτι δὲν ἀποτείνεται μόνον εἰς τοὺς γνωρίμους αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ χριστιανοὺς (πρβλ. κεφ. ΙΣΤ′), ἀλλὰ πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας.

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ***ὑμῖν*** ἡ εὐχὴ τοῦ 'Απ. ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν πρότασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπονοεῖται τὸ ρῆμα ***εἴη.*** (Εἴθε νὰ εἶναι εἴθε νὰ λάβετε) οὕτω δὲ καὶ μετὰ τὸ ***κλητοῖς ἁγίοις*** εἶνε ἀνάγκη νὰ νοηθῇ ρῆμά τι, ὁποῖον π. χ. τὸ ἐπιστέλλει, γράφει.

Ἡ λέξις ***χάρις*** σημαίνει τὴν εὐμενῆ διάθεσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὡς προερχομένη παρὰ τοῦ θεοῦ εἶνε δύναμις ἁγιάζουσα καὶ ἐνδυναμοῦσα εἰς τὸ καλόν. Ἡ δὲ λέξις ***εἰρήνη*** τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς. Τὰ θεῖα ταῦτα δῶρα εὔχεται ὁ 'Απ. εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ παρά τε τοῦ Θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ Αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιη. Χριστοῦ, ὡς ἰσοτίμων πηγῶν τῶν εἰς τοὺς χριστιανοὺς πνευματικῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦ ἐξιλασμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, τοῦ διὰ τοῦ Κυρίου ὑμῶν 'Ιη. Χριστοῦ, οἱ Χριστιανοὶ εἰσερχόμεθα εἰς ἰδιαιτέραν, πραγματικὴν (καίτοι κατὰ χάριν) υἱϊκὴν σχέσιν πρὸς τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, τὸν Θεὸν διὸ καὶ ὁ 'Απ. χαρακτηρίζει Αὐτὸν ὡς πατέρα ἡμῶν, τῶν Χριστιανῶν δηλ.

ΣΤΙΧ. 8—17 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ὁ 'Απ. ἀρχίζει τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ δι' εὐχαριστίας πρὸς τὸν θεόν, τοῦτο εἶνε σύνηθες παρ' αὐτῷ (πρβλ. Α′. Κορ. Α′. 4 κλπ.) Προσθέτων καὶ τὸ ***μου*** εἰς τὸ Θεῷ (***εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου***) ἐκφράζει τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον αὐτοῦ διὰ τὸ ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον εὐχαριστεῖ. Διαβιβάζει δὲ τὴν

εὐχαριστίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἰη. Χριστοῦ, ὅπως καταστήσῃ αὐτὴν ἰσχυροτέραν, συγχρόνως δέ, ὅπως ἀποτείνῃ αὐτὴν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰη. Χριστόν. Εὐχαριστῶν περὶ πάντων τῶν Ρωμαίων χριστιανῶν δεικνύει, ὅτι δὲν κάμνει διακρίσεις, ὁ λόγος δὲ δι' ὃν εὐχαριστεῖ εἶνε ἡ ἀνὰ τὰ στόματα πάντων φερομένη ἐξόχως χαροποιὸς εἴδησις, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον διεδόθη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ εἴδησις αὕτη ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ ἐμποιήσῃ βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ εὑρισκομένους Χριστιανούς, ὡς κάλλιστος οἰωνὸς διὰ τὴν ἀνὰ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου διάδοσιν τῆς πίστεως αὐτῶν.

9—10. Ὁ Ἀπ. παρέχει ἕνα πλέον λόγον τῆς πολλῆς αὐτοῦ χαρᾶς καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίας αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν Ρώμῃ διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε, ὅτι οὕτω ἐγένετο ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμει, νὰ διανοιχθῇ δηλ. ἡ ὁδὸς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀνὰ τὴν Δύσιν. Ἐπειδὴ περὶ ἐνδομύχου πόθου ὁ λόγος, ἐπεθύμει δὲ ὁ Ἀπ. νὰ διαβεβαιώσῃ ἰσχυρῶς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων αὐτοῦ, ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ (μάρτυς μου ἐστὶν ὁ Θεός). Διαβεβαιοῖ δὲ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ ὁ Ἀπ. ὅτι ἔχει διαρκῆ ἀνάμνησιν αὐτῶν, καὶ ὅτι πάντοτε, ὁσάκις προσεύχεται, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ διευκολυνῃ τὴν εἰς Ρώμην μετάβασιν αὐτοῦ. Ἡ παρεμπίπτουσα πρότασις ***ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ*** ἐκφράζει τὴν διαρκῆ ἀπασχόλησιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ Ἀπ. μὲ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνδόμυχον ἀκριβῶς φροντίδα περιελαμβάνετο καὶ ἡ σκέψις περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκέψεως τῆς Ρώμης. (ἐν τῷ πνεύματι μου ἐνδομύχως).

Εἴ πως ποτὲ εὐοδωθήσομαι. Ἐκφράζει ἀνυπομονησίαν. Ἐὰν ἐπὶ τέλους, πῶς ἐπὶ τέλους θὰ κατορθωθῇ νά... ***Ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ.*** Παρὰ τὴν σφοδρὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ὅπως μεταβῇ εἰς Ρώμην, ὁ Ἀπ. τὰ πάντα ἐξαρτᾷ ἀπὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲν ἐπιθυμεῖ νὰ πράξῃ ἄνευ τῆς θελήσεως Αὐτοῦ.

11—12. Ὁ πρῶτος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπ. διακαῶς ἐπιθυμεῖ ὅπως μεταβῇ εἰς Ρώμην. Ἡ μετάβασις αὐτοῦ δὲν ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλο τι, ἀλλ' εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης. Τὴν ὠφέλειαν ταύτην χαρακτηρίζει ὁ Ἀπ. ὡς μετάδοσιν ἐκ τῶν χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα οὗτος εἶχε παρὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Μεταλαμβάνοντες αὐτῶν οἱ Χριστιανοι τῆς Ρώμης θὰ ἐστηρίζοντο περισσότερον ἐν τῇ νέᾳ πίστει αὐτῶν.

12.— Ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ὁμοπίστων αὐτοῦ ἤντλει πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπ. Ὅθεν καὶ ἐπανορθῶν ὅ,τι εἶπε (στιχ. 11) περὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ μόνου ὠφελείας τῶν ἐν Ρώμῃ

χριστιανῶν, δηλοῖ, ὅτι τὸ ταξίδιον αὐτοῦ θὰ ὠφέλει καὶ αὐτοὺς καὶ ἐκεῖνον, διότι καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνοι θὰ ἤντλουν θάρρος καὶ παραμυθίαν (***συμπαρακληθῆναι***) ἐκ τῆς κοινῆς πίστεως. ***Τοῦτο δὲ ἐστί.*** Ἰσχυρότερον τοῦ τοῦτ' ἔστι.

13.— Ὁ δεύτερος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον, ὡς καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐποικοδόμησιν τῶν ἐν Ρώμῃ Χριστιανῶν, ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ ὁ Ἀπ. εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἐργασθῇ καὶ παρ' αὐτοῖς ἀποστολικῶς, ὡς εἶχεν ἤδη ἐργασθῇ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐκφράζει ὁ Ἀπ. διὰ τῆς ἐκ τῆς γεωργίας παραλαμβανομένης ὑπ' αὐτοῦ ὡραίας εἰκόνος τοῦ καρποῦ. Διὰ τοῦ ***πολλάκις προεθέμην*** (ἔλαβον κατὰ νοῦν, ἀπεφάσισα ***ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο*** (μέχρι τοῦδε) ὁ Ἀπ. συμπληροῖ τὴν ἐν τῷ 11 στίχῳ ἐκφρασθεῖσαν ἔννοιαν. Οὐχὶ μόνον ἐπόθει, ἀλλὰ καὶ ἀπεφάσισεν ἐπανειλημμένως, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ ταξίδιον, ἀλλ' ἐμποδίσθη. Τὰ ἐμπόδια αὐτοῦ προήρχοντο ἐκ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἀποστολικοῦ αὐτοῦ ἔργου. (Πρβλ. ΙΕ'. 22 κ. ἑξ.)

14.—15.— Ὁ Ἀπ. ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ὑπόχρεων νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πάντας ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ πνευματικῆς ἀναδείξεως. Σύμφωνος πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ ταύτην ἦτο καὶ ἡ ἑτοιμότης καὶ προθυμία αὐτοῦ, ὅπως κηρύξῃ καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἀκριβῶς συνεκεντροῦντο πᾶσαι σχεδὸν αἱ φυλαὶ τοῦ τότε κόσμου, ὅπου δὲ ἐκτὸς τῶν ἀνεπτυγμένων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων ὑπῆρχον καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀνανάπτυκτοι. Ὑπὸ τοὺς ***Ἕλληνας*** περιλαμβάνονται αἱ ἀνεπτυγμέναι τάξεις, ὡς καὶ ὑπὸ τοὺς σοφούς. Τ' ἀνάπαλιν δὲ ὑπὸ τοὺς ***βαρβάρους*** καὶ ἀνοήτους οἱ ἀνανάπτυκτοι. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἀπ. μεταχειρίζεται τὸ ρῆμα ***εὐαγγελίζεσθαι,*** τὸ ὁποῖον προϋποθέτει κήρυγμα πρὸς μὴ χριστιανούς, ἕπεται, ὅτι ὑπὸ τὸ ***καὶ ὑμῖν*** δὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ρώμης ἀλλὰ τὸν τόπον ὅπου οὗτοι κατῴκουν. Πρβλ. ΙΕ'. 30: ***ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς***=εἰς τὴν πόλιν σας.

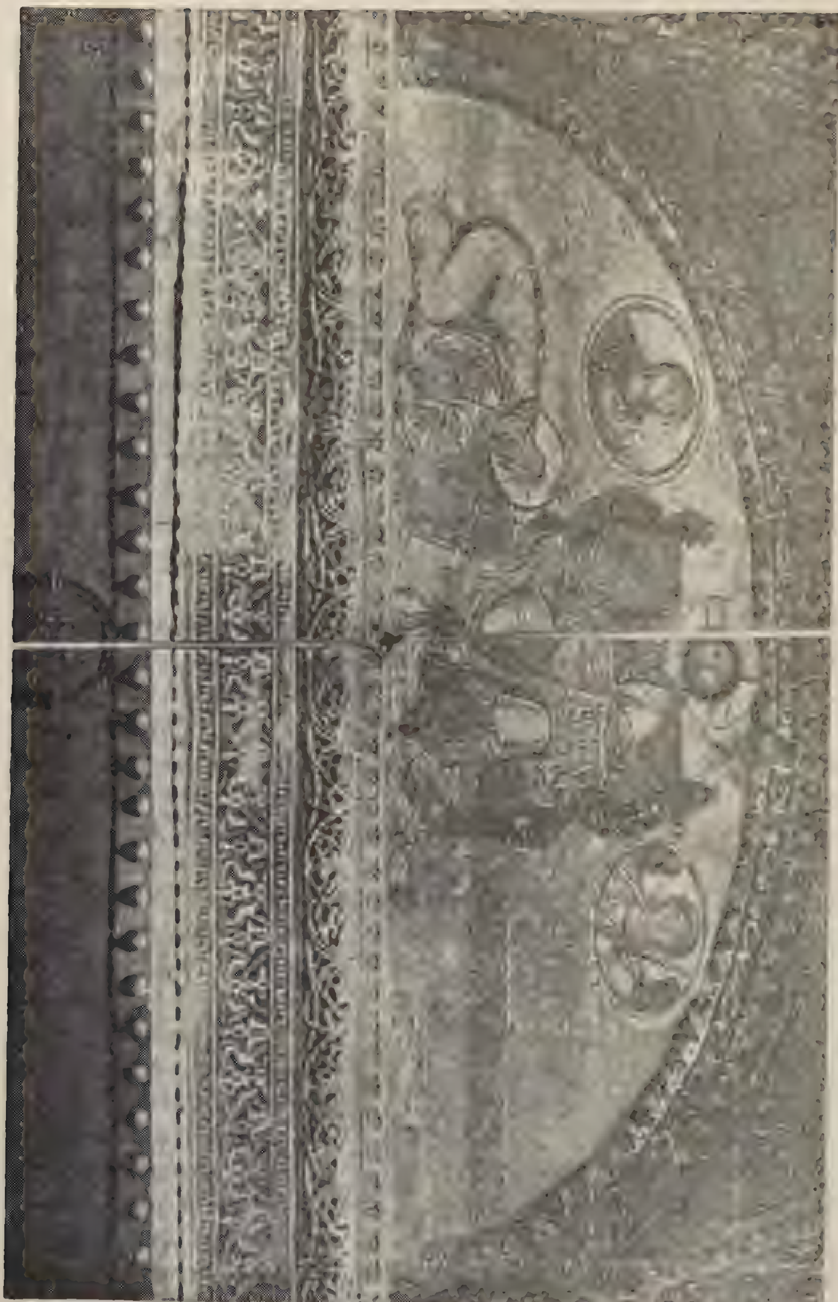
16.— Καὶ πανταχοῦ μὲν ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἰδίως ἐν Ρώμῃ, ὅπου συνεκεντροῦτο ἡ Ἐθνικὴ ἀριστοκρατία καὶ σοφία ἦτο φυσικὸν νὰ δειλιᾷ ὁ ἀπέριττος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Τόσῳ δὲ περισσότερον, ὅσῳ τὸ περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου Σωτῆρος τῶν ἀνθρώπων Χριστιανικὸν κήρυγμα ἐφαίνετο εἰς τοὺς ἀπιστοῦντας λογίους τῶν χρόνων ἐκείνων ***μωρία*** κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἰδίου Ἀπ. (Α'. Κορ. Α'. 23). Ἀλλ' ὁ Ἀπ. εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὰ σωτηριώδη ἀποτελέσματα τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἰς τοὺς μετὰ πίστεως ἀποδεχομένους αὐτό, δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐντρέπετο διόλου διὰ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμνε τοῦτο εἰς τοὺς ἀπιστοῦντας. Ὁ Ἀπ. ᾐσθάνετο καὶ ἔβλεπεν ὀφθαλμοφανῆ τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ

Θεοῦ, ἐνεργοῦντος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀποδεχομένων τὸ κήρυγμα αὐτοῦ καὶ πιστευόντων εἰς Χριστόν. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον προτάσσει τοὺς Ἰουδαίους τῶν Ἑλλήνων, παντὸς δηλ. μὴ Ἰουδαίου, εἶνε, διότι οἱ Ἰουδαῖοι πρῶτοι ἔπρεπε νὰ ἀκούσωσι τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα, ὡς παρεσκευασμένοι διὰ τῶν ἐπαγγελιῶν εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ.

17.— ***Δικαιοσύνη γὰρ*** κλπ. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ Εὐαγγέλιον χαρακτηρίζεται ὡς ***δύναμις θεοῦ εἰς σωτηρίαν.*** Ὁ λόγος οὗτος εἶναι, ὅτι τοῦτο εἶνε κομιστὴς δικαιοσύνης, ἄνευ τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν. Διὰ μόνων τῶν ἰδίων αὐτῶν προσπαθειῶν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ καταστῶσιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δίκαιοι. Τοιούτους ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς μόνος ὁ Θεὸς κατὰ χάριν. Καὶ τοῦτο ἔπραξεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀμέτρῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ μόνης τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ ὡς Σωτῆρα οὗτοι ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι ἀπαλλάσσονται τῆς προπατορικῆς καὶ τῶν προσωπικῶν αὐτῶν ἁμαρτιῶν καὶ καθίστανται δίκαιοι. Ἐνισχυόμενοι δὲ διὰ τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ἁγ. βαπτίσματι λαμβανομένου ὑπ' αὐτῶν Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καθίστανται οὗτοι ἱκανοὶ νὰ πράττωσι καὶ ἔργα θεάρεστα. Οὕτω διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν καλῶν ἔργων οἱ ἄνθρωποι σώζονται, ἀπαλλάσσονται δηλ. τῆς αἰωνίου τιμωρίας καὶ ἀπολαμβάνουσι τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι ὁ χριστιανός, καίτοι πιστεύων καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ Ἁγ. Πνεύματος, δύναται καὶ νὰ μὴ σωθῇ, ἐὰν εἴτε ἡ πίστις αὐτοῦ δὲν εἶνε εἰλικρινὴς καὶ ζῶσα, εἴτε ἀντὶ νὰ χρησιμοποιῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος εἰς τὸ νὰ πράττῃ καλὰς πράξεις, ἀντιστρατεύεται πρὸς αὐτὴν καὶ πράττει ἐναντία εἰς τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ. Ἡ φράσις ***δικαιοσύνη Θεοῦ*** (***ὡς τὸ δύναμις θεοῦ***) δηλοῖ δικαιοσύνην τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Θεός. Τὸ ***ἐν αὐτῷ*** σημαίνει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἐν τῇ πίστει δηλ. εἰς αὐτό. Τὸ ***ἀποκαλύπτεται*** δὲν σημαίνει μόνον φανεροῦται ἀλλὰ καὶ προβάλλεται πρὸς οἰκειοποίησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καταντᾷ δηλ. εἰς τὴν σημασίαν τοῦ παρέχεται, διότι ἂν τὸ Εὐαγγέλιον μόνον ἀπεκάλυπτεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς νὰ παρέχῃ (διὰ τῆς εἰς αὐτὸ πίστεως) δικαιοσύνην θεοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χαρακτηρίζεται ὡς δύναμις Θεοῦ. Διὰ τοῦ ***ἐκ πίστεως*** δηλοῦται, ὅτι διὰ τὸ ***ἀποκαλύπτεται*** δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, δὲν πιστεύουσι δὲ εἰς αὐτό, δὲν ἀποκαλύπτεται ***δικαιοσύνη θεοῦ***, δὲν προσοικειοῦνται τ. ἔ. οὗτοι τὸν χαρακτῆρα τοῦ δικαίου, τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ παρεχόμενον. Τὸ ***εἰς πίστιν*** δηλοῖ τὸν σκοπὸν τοῦ ***ἀποκαλύπτεται***, ὅπως δηλ. προκαλέσῃ πίστιν, ὅρον ἀπαραίτητον ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως μετάσχῃ οὗτος τῆς δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ καὶ σωθῇ.

(συνεχίζεται)

ΤΙΣ Ο ΕΝ ΤΩ ΜΩΣΑΪΚΩ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΕΙΚΟΝΙΖΟΜΕΝΟΣ ΓΟΝΥΠΕΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ

Δύο εἶνε τὰ μεγάλα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ μᾶς ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία τῆς Ἁγ. Σοφίας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι σήμερον. Καὶ τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι τὰ τῶν εὐεργετῶν της, ἤτοι τὸ τοῦ Σουλτὰν ἀπτοὺλ Μετζὴτ καὶ τὸ τοῦ Κεμὰλ Ἀτατούρκ. Καὶ ὁ μὲν ἀπτοὺλ Μετζὴτ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἰδὼν τὴν ἐπισφαλῆ θέσιν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἥτις ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν ἠπείλει πτῶσιν, ἀνέθεσε τῷ 1847 εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας ἀδελφοὺς Fossati τὴν ἐπισκευὴν καὶ στερέωσιν τῆς ἁγ. Σοφίας. Πράγματι ἡ ἐπισκευὴ αὕτη, ὑπῆρξεν ἔργον ἄξιον ἐξάρσεως, στερεώσασα κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικὸν τόσον τὸν θόλον, ὅσον καὶ τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ἀψῖδα, ἥτις ἕνεκα τῶν σεισμῶν εἶχε παρεκκλίνει καὶ εἰς πολλοὺς κίονας ἐξελθόντας ἐκ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητός των ἐπανέδωκε τὴν προτέραν εὐθύτητα. Ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ἔργου ἐπεσκευάσθησαν καὶ ἀντιγραφεῖσαι ἐπανεκλείσθησαν δι' ἀσβεστώματος πολλαὶ ἀπὸ τὰς μωσαϊκὰς παραστάσεις τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ὁ δὲ Κεμὰλ Ἀτατοὺρκ εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις τῷ 1932 ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Βυζαντινολόγον κ. Whittemore ὅπως ἀποκαλύψῃ ὅλον τὸν μωσαϊκὸν διάκοσμον τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ Ἀτατοὺρκ θέλων ὅπως ἡ ἐργασία αὕτη εὕρῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἐκτίμησιν ἐκ μέρους τοῦ Βυζαντινολογοῦντος κόσμου, διέταξεν ὅπως μετατραπῇ τὸ τέμενος τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς Βυζαντινὸν μουσεῖον.

Ἔκτοτε ὁ κ. Whittemore ἐντὸς ἀρκετὰ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἠξιώθη ὅπως καθαρίσῃ, πρῶτον πάσας τὰς ἐν τῷ ἐσωνάρθηκι, δεύτερον τὰς ἐν τῷ προπυλαίῳ καὶ τρίτον τὰς ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ βήματος παραστάσεις. Αἱ παραστάσεις αὗται εἶνε ἐν ὅλῳ τέσσαρες. Ἡ ἐν τῷ προπυλαίῳ παράστασις εὑρίσκεται ὑπεράνω τῆς πύλης τῆς εἰσαγούσης εἰς τὸν ἐσωνάρθηκα.

Εὐθὺς ὡς εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἀντικρύζει τὴν ὡραίαν ταύτην μωσαϊκὴν παράστασιν τῆς Θεοτόκου ἐνθρόνου καὶ βρεφοκρατούσης, ἐν μέσῳ δύο αὐτοκρατόρων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου προσφέροντος τὸ τῆς Πόλεως σχῆμα καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸ τῆς Ἁγ. Σοφίας.

Ἐκ τῆς Πύλης εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ἐσωνάρθηκα τῆς Ἁγ. Σοφίας ὀνομαζόμενον οὕτω διότι πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχει ἕτερος νάρθηξ, ὁ ἐξωνάρθηξ.

Ἡ ἁγία Σοφία ὅπως καὶ ἄλλοι πολλοὶ Βυζαντινοὶ ναοί, ἔχει δύο νάρθηκας. Ὁ ἐσωνάρθηξ ἔχει ἐννέα πύλας, διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχεταί

τις εἰς τὸν κυρίως ναόν. Εἰσελθόντες λοιπὸν ἐκ τῆς πύλης τοῦ προπυλαίου εἰς τὸν ἐσωνάρθηκα ἀριθμοῦμεν ἐκ δεξιῶν τρεῖς πύλας μικράς, μίαν ὑψηλοτέραν τὴν τετάρτην, μίαν ἔτι ὑψηλοτέραν τὴν πέμπτην, μίαν ὁμοίαν μὲ τὴν τετάρτην τὴν ἕκτην, καὶ τρεῖς ὁμοίας μὲ τὰς προηγουμένας τρεῖς, ἐν ὅλῳ ἐννέα.

Λαμβάνοντες τὴν τετάρτην, πέμπτην καὶ ἕκτην πύλην ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν την θριαμβευτικὴν ἢ βασιλικὴν λεγομένην πύλην.

Ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τοῦ ὑπεράνω τῆς πέμπτης ταύτης πύλης τῆς κατ' ἐξοχὴν βασιλικῆς ἀπεκαλύφθη ἡ μωσαϊκὴ παράστασις τοῦ γονυπετοῦς αὐτοκράτορος, ἥτις θὰ ἀποτελέσῃ τὸ θέμα τῆς παρούσης μελέτης.

Ἐπὶ χρυσοῦ βάθους, παρίσταται πολυτελὴς θρόνος ἐφ' οὗ κάθηται λευχειμονῶν ὁ Χριστός, ὡραῖος τὴν ὄψιν καὶ μεγαλοπρεπὴς τὴν ἐμφάνισιν. Κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀνεωγμένον εὐαγγέλιον ἐπὶ τῶν δύο σελίδων τοῦ ὁποίου εἶναι γεγραμμένον τὸ ρητόν: «Εἰρήνη ὑμῖν ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου» ἐνῶ διὰ τῆς δεξιᾶς εὐλογεῖ. Εἰς τοὺς γυμνοὺς πόδας φέρει πέδιλα καὶ πατεῖ ἐπὶ θρονίδος.

Ἄνω ἑκατέρωθεν τοῦ θρόνου ἐντὸς κύκλων ἐκ δεξιῶν παρίσταται ἡ Θεοτόκος δεομένη καὶ ἐξ ἀριστερῶν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ κρατῶν κηρύκειον.

Κάτω ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τοῦ γονυπετοῦς αὐτοκράτορος εἰς στάσιν ἱκεσίας. Ἔχει τὰς δύο χεῖρας ἀνοικτὰς ἐνῶ τεταπεινωμένος πρὸ τοῦ θείου μεγαλείου δὲν τολμᾷ ν' ἀτενίσῃ αὐτό. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρει διάδημα κεκοσμημένον διὰ δύο σειρῶν μαργαριτῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Διαδήματος ὑπάρχει σταυρὸς ἡμικατεστραμμένος, ἔνθα, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὑπῆρχε πολύτιμος λαμπρὸς λίθος.

Ὅλη ἡ κεφαλὴ περιβάλλεται διὰ χρυσοῦ φωτοστεφάνου. Ὁ εἰκονιζόμενος φέρει κυματοειδῆ μακρὰν κόμην. Ὁ μύσταξ ἀκολουθεῖ τὴν φορὰν τῆς γενειάδος, ἥτις ὀξεῖα βαίνει πρὸς τὸ στῆθος. Τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν εἶναι μιξοπολιόν. Ἡ μορφὴ τοῦ βασιλέως εἶναι μᾶλλον ἐπιμήκης ἡ ρὶς γρυπὴ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μέλανες. Φορεῖ χλαμύδα λευκήν, τῶν δὲ πτυχώσεων ἡ σκιὰ εἶναι πρασίνη, κιτρίνη καὶ ἐλαφρῶς κυανῆ. Ἡ χλαμὺς φέρει χρυσᾶ κοσμήματα καὶ χρυσοῦς ποταμούς, ἐπὶ δὲ τοῦ ὤμου στηρίζεται διὰ πολυτίμου πόρπης. Διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῆς χλαμύδος φαίνεται ὁ βασιλικὸς χιτὼν χρυσοῦς καὶ μέλας ἐνῶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου διακρίνονται ἓξ πολύτιμοι λίθοι.

Τὰ ἐπιμάνικα φέρουσι δύο σειρᾶς μαργαριτῶν. Τὰ ὑποδήματά του εἶνε λευκὰ καὶ φέρουσι χρυσᾶ κοσμήματα.

Τὴν στολὴν ταύτην παραβάλλοντες μὲ τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ περιγραφὴν τῆς στολῆς τοῦ πρώτου ἀρχιερέως Ἀαρών, εὑρίσκομεν μεγάλην πρὸς ἐκείνην ὁμοιότητα.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς φῶς ἡ μωσαϊκὴ αὕτη παράστασις τοῦ γονυπετοῦς αὐτοκράτορος, ἡ ἀντιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Fossati καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Salzemberg τῷ 1854, μεγάλαι ἀντιγνωμίαι παρετηρήθησαν μεταξὺ τῶν Βυζαντινολόγων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ταυτότητα τοῦ γονυπετοῦς αὐτοκράτορος. Ὁ Fossati λέγει ὅτι ὁ γονυπετὴς εἶναι Κων/τῖνος ὁ Πωγωνᾶτος (668—685). Ὁ Salzemberg τὸν παραδέχεται ὡς Ἰουστινιανὸν 527—565 ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ὁ Laparte τὸν ἀναφέρει ὡς Ἡράκλειον. Μεγάλη μερὶς Βυζαντινολόγων ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τοῦ γονυπετοῦς ὡς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Κατὰ τὸ ἔτος 1933 Μίοσ τις, ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς ἐφημερίδος «τὰ νεώτερα» - περὶ τῶν μωσαϊκῶν τῆς ἁγίας Σοφίας— ἀναφέρων τὰς γνωστὰς γνώμας τῶν ὡς ἄνω λογίων δὲν ἀναφέρει ποσῶς τὴν ἰδικήν του· φαίνεται ὅμως παραδεχόμενος τὸν γονυπετῆ ὡς Βασίλειον τὸν Μακεδόνα. Ἀφοῦ ἀβασανίστως ἀναφέρει πολλὰ προσπαθῶν νὰ πείσῃ, ὅτι ὁ γονυπετὴς εἶναι Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ὡς ἐπισκευάσας τὴν δυτικὴν ἁψίδα τῆς ἁγίας Σοφίας, παραπέμπει εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ Θεοφάνους Βιβλ. 5. καὶ σελίδα 322, τὴν ὁποίαν ἴσως ἀντέγραψε χωρὶς ν' ἀναγνώσῃ τί διαλαμβάνει ἡ περικοπὴ αὕτη. Ἰδοὺ λοιπὸν τί γράφει «Τοῦ γὰρ περιωνύμου καὶ θείου ναοῦ, ὅς τὸ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Σοφίας κεκλήρωται ὄνομα, τὴν πρὸς δύσιν ἁψίδα, τὴν μεγάλην τε καὶ μετέωρον ἱκανῶς διαρραγεῖσαν καὶ πτῶσιν οὐκ εἰς μακρὰν ἀπειλοῦσαν αὐτὸς ἐμπειρίᾳ τεχνιτῶν περισφίγξας καὶ ἀνανεωσάμενος ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον ἀπειργάσατο, καθ' ἥν καὶ τὴν τῆς θεομήτορος εἰκόνα τὸν ἄσπορον ἐπωλένιον φέρουσαν ἀνιστόρησε καὶ τοὺς τῶν ἀποστόλων κορυφαίους Πέτρον καὶ Παῦλον ἑκατέρωθεν ἔστησε».

Ἐκ τούτων κάθε ἄλλο φαίνεται, παρὰ ὅτι ὁ γονυπετὴς εἶναι Βασίλειος ὁ Μακεδών, διότι ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρων τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο θὰ ἀνέφερε καὶ τὸ μωσαϊκὸν τοῦ γονυπετοῦς, ὡς ἀνῆκον εἰς Βασίλειον τὸν Μακεδόνα.

Ὁ περιώνυμος διὰ τὰς περὶ τὴν Βυζαντινὴν τέχνην καὶ ἁγιογραφίαν γνώσεις του Κοντακὼφ βασιζόμενος ἐπὶ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ὅλου μωσαϊκοῦ, τῷ 1886, ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ «αἱ Βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι Κωνσταντινουπόλεως» ἀναφέρει ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου ἀναγομένου εἰς τὸν ἔνατον ἢ δέκατον αἰῶνα. Τέλος ἑτέρα μερὶς Βυζαντινολογούντων παραδέχεται τὸν γονυπετῆ ὡς Λέοντα τὸν Σοφὸν υἱὸν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (866—912).

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1200 ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἀντώνιος Ἀρχιεπίσκοπος Νοβογορὼδ ἀναφέρει ὅτι: ἄνωθι τῶν οὐρανίων (ἢ ὡραίων) πυλῶν εὑρίσκεται μία μεγάλη εἰκὼν ὅπου εἶναι ἐζωγραφημένος ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Σοφός. Ἔχει εἰς τὸ μέτωπον ἕνα πολύτιμον λίθον ὁ ὁποῖος λάμπει τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας.» Τὸ ἐρώτημα ποῖος εἶναι ὁ γονυπετὴς προσπαθεῖ νὰ τὸ λύσῃ ὁ κ. Whittemore, ὁ ὁποῖος ἀπεκάλυψε τὸ μωσαϊκὸν καὶ κατὰ τῷ 1933 ἐξέδωκε σχετικὴν μελέτην (*) περὶ τῆς παραστάσεως ταύτης.

Ὁ κ. Whittemore στηριζόμενος α΄) εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὡς ἄνω Ρώσσου ἀρχιεπισκόπου Νοβογορὼδ β΄) εἴς τινα εἰκόνα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ εὑρισκομένην εἰς τὸ Βερολίνειον μουσεῖον καὶ παριστῶσαν Λέοντα τὸν Σοφὸν μεταξὺ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ γ΄) εἰς τὴν ὁμοιότητα τοῦ γονυπετοῦς μὲ τὴν μορφὴν τῶν νομισμάτων τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ γονυπετὴς εἶναι Λέων ὁ Σοφός, ἔτος 886—891.

Εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ὅμως ταῦτα τοῦ κ. Whittemore ἔρχεται ἀντιμέτωπος ἀλλὰ καὶ συνεπίκουρος ὁ διαπρεπὴς καὶ σοφὸς καθηγητὴς κ. Schneider, ὅστις ἐν τῇ μελέτῃ του (**) παραπέμπει εἰς στίχους τοῦ ποιητοῦ Τζέτζη ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1138, δημοσιευθέντας τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μάας (***) καὶ εἰς τοὺς ὁποίους διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς:

«Ὅθεν καὶ ὅλοι σύγκεινται στίχοι ἐξ ἀναπαίστων
καὶ ὅλοι ἐκ σπονδείων γε· οὐδὲν καὶ πάλιν δ᾽ ἧττον
λέγονται ἀναπαιστικοί· ἔχεις τοιούτοις στίχοις
ἐν τῷ μεγίστῳ τουτωῒ ναῷ περιωνύμῳ
τῷ παμμεγίστῳ καὶ λαμπρῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.
τῷ βασιλεῖ τῷ λέοντι καὶ σοφῷ γεγραμμένοις
ἄνῳ τῆς Πύλης τῆς σεπτῆς καλῶς λελαξευμένοις
ἔχεις καὶ οἵ συντίθενται γύρωθεν τοῦ σωτῆρος
τούτῳ γραφέντας εὐσεβῶς ἐν τῇ ὡραίᾳ πύλῃ».

(*) Th. Whittemore, the Mosaics of S. Sophie at Istanbul, Preliminary Report of the first year's work, 1931-1932. The Mosaics of the narthex, Oxford 1933.

(**) Cf. A. M. Schneider «Der Kaiser des Mosaik bibles uber dem Haupteingang der Sophienkirche zu Konstantinopel» dans Oriens Christianus, Dritte seris.

(***) Cf. Byz. Zeitsche. XXIV 1924, 485.

Ὁ κύριος Schneider συμφωνῶν πρὸς ὅ,τι εἶδε καὶ ἔγραψεν ὁ Ρῶσσος ἀρχιεπίσκοπος, λέγει ὅτι καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Τζέτζη εἶναι ἡ αὐτή, ἀμφισβητῶν ὅμως τὴν θέσιν τῆς πύλης διερωτᾶται ποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ ὡραία πύλη;

Ὁ ἐμβριθὴς μελετητὴς τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας αἰδεσιμώτατος Père Laurent ἐν τῷ Δελτίῳ "Echos d'Orient" τοῦ ἔτους 1936 ὑπὸ τὸν τίτλον Travaux Archéologiques à C/ple en 1935, παραθέτων τὴν ὡς ἄνω παρατήρησιν τοῦ κ. Schneider, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις τοποθετεῖ τὴν ὡραίαν πύλην ἔξωθι τῆς Ἁγίας Σοφίας περὶ τὸ ἄτριον, δι' ἀρκετῶν ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων, στηριζομένων ἐπὶ ἑνὸς ἀνεκδότου χειρογράφου τοῦ 1388, ἐπὶ μιᾶς περικοπῆς τοῦ ψευδοκωδινοῦ, ἐπὶ ἑνὸς συναξαρίου τοῦ 13—14ου αἰῶνος, ἐπὶ τοῦ ὄντως περισπουδάστου ἔργου τοῦ ἡμετέρου Ε. Ἀντωνιάδου καὶ προπάντων ἐπὶ τῆς πληροφορίας τοῦ Ρώσσου ἀρχιεπισκόπου ὅτι: ὁ αὐτοκράτωρ φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου ἕνα πολύτιμον λίθον ὅστις λάμπει τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, καταπείθει τὸν μελετητὴν ὅτι ὡραία πύλη ἢ ὡραῖαι πύλαι εἶνε ἡ πύλη ἡ βασιλικὴ λεγομένη, ὑπεράνω τῆς ὁποίας σήμερον εὑρίσκεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μωσαϊκόν.

Ἡμεῖς ἐν τῇ σμικρότητι τῶν γνώσεων ἡμῶν, θὰ προσπαθήσωμεν ὅπως, ἐρχόμενοι ἐπίκουροι πρὸς τὸν κ. Whittemore, προσδιορίσωμεν τὴν ἀληθῆ ἑρμηνείαν καὶ χρονολογίαν τοῦ περιφήμου μωσαϊκοῦ.

Ἡ βασίλειος τάξις τοῦ βασιλέως Κων/νου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἔνθα διαλαμβάνονται πᾶσαι αἱ τελεταὶ αἱ ἐν τῷ παλατίῳ καὶ αἱ ἐκτὸς αὐτοῦ τελούμεναι, ἀναφέρει (*) ἐν κεφαλαίῳ «Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν προκένσου γινομένου ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ, ἤτοι τάξις καὶ ἀκολουθία τῶν εὐσήμων καὶ περιφανῶν προελεύσεων, ἐν αἷς οἱ βασιλεῖς ἀπίασιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ». Ἀφοῦ ἀπὸ τὸ παλάτιον (τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ὄπισθεν τῆς ἀνατολικῆς ἀψῖδος τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν Ἀχμέτ, ἐξήρχοντο οἱ βασιλεῖς καὶ διήρχοντο τὸ Αὐγουσταῖον, ἔφθανον εἰς τὸ ὡρολόγιον τῆς Ἁγ. Σοφίας, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἔναντι τῆς σημερινῆς εἰσόδου εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. «Καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε εἰσέρχονται οἱ Δεσπόται διὰ τῆς ὡραίας πύλης καὶ ἀποστέφονται ὑπὸ τῶν πραιποσίτων ἔνδον τοῦ βήλου τοῦ κρεμαμένου εἰς τὴν καμάραν ἤγουν εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ νάρθηκος...» Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν θέσιν τῆς πύλης ταύτης, τότε ἡ πύλη αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη μόλις εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἁγ. Σοφίαν, τὰ ἀριστοτεχνικῶς εἰργασμένα θυρόφυλλα τῆς ὁποίας φέρουσι τὴν γνωστὴν ἐπιγραφὴν (Θεοφίλου καὶ Μιχαὴλ Νικητῶν).

(*) Ἔκδοσις Βόννης, Σελὶς 14.

Εὐθὺς μόλις εἰσέλθωμεν εὑρισκόμεθα ἐν τῷ προπυλαίῳ τοῦ νάρθηκος ἔνθα καὶ ἡ παραπλεύρως δεξιὰ μικρὰ πύλη τοῦ μητατορίου ὅπου ἀπεστέφετο ὁ βασιλεύς. Συνεχίζουσα λέγει ἡ βασίλειος τάξις... «ὁ δὲ πατριάρχης ἐκδέχεται εἰς τὴν πύλην τοῦ νάρθηκος μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ὑπηρεσίας καὶ τάξεως».

Ἡ πύλη τοῦ νάρθηκος εἶναι αὐτή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθη τὸ μωσαϊκὸν τῆς Θεοτόκου ἐνθρόνου καὶ βρεφοκρατούσης μεταξὺ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ Μ. Κων/νου. Μετὰ ταῦτα ἡ βασίλειος τάξις συμπληρώνει... «καὶ μετὰ τὸ ἀποστεφθῆναι τοὺς Δεσπότας εἰσέρχονται πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐν πρώτοις προσκυνοῦσι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ εἶθ' οὕτως χαιρετίζουσι τὸν πατριάρχην καὶ ἀσπάζονται αὐτὸν καὶ ἀπέρχονται ἕως τῶν βασιλικῶν πυλῶν»... δηλαδὴ τῆς πύλης ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ μωσαϊκὸν τοῦ γονυπετοῦς αὐτοκράτορος... «κἀκεῖσε διὰ τῆς τρισσῆς μετὰ τῶν κηρῶν προσκυνήσεως ἀπευχαριστοῦσιν τῷ θεῷ καὶ τῆς εὐχῆς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τελουμένης γίνεται ἡ εἴσοδος».

Ὥστε ἔχομεν τρεῖς πύλας δηλαδὴ α') τὴν ὡραίαν Πύλην β') τὴν Πύλην τοῦ νάρθηκος καὶ γ') τὴν βασιλικὴν Πύλην.

Ὅ,τι περιπλέκει εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὰ πράγματα εἶναι τὸ πῶς ἡ ἔξω πρώτη πύλη ὡραία, ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν τρίτην πύλην. Καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ συντάξας κατὰ διαταγὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου τὴν βασίλειον τάξιν, διετήρησε τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας τῆς πύλης τοῦ ναοῦ, ὅπως σαφέστατα ἀπεφήνατο καὶ ὁ κ. Ἀντωνιάδης, κατὰ μίμησιν τῆς ὡραίας θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ Σολωμῶντος, ἔνθα εἰς τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων (*) ἀναφέρεται «καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβαστάζετο· ὃν ἐτίθει καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν» ὅπως καὶ σήμερον ἀκόμη συμβαίνει εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τότε ἔξωθι τῆς πύλης ταύτης τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπῆρχον πάντοτε πτωχοί.

Τὸ ὅτι ἔχασε τὸ ὄνομά της ἡ πρώτη πύλη φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν ὁ χρονογράφος ἀναφέρει τὸ ὄνομα ὡραία, ἐνῷ ἐφεξῆς πάντοτε τὴν ἀναφέρει ὡς πύλην ὡρολογίου, δανισθεῖσαν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ παρακειμένου ὡρολογίου τῆς ἁγίας Σοφίας.

Εἰς τὸ κεφάλαιον «Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῷ στεψίμῳ τοῦ βασιλέως» μανθάνομεν ὅτι ἡ τρίτη πύλη ἡ βασιλική, λέγεται καὶ «Ἀρ-

---

(*) Κεφ. Γ' 2—3.

γυραῖ Πύλαι»... «καὶ εἰσοδεύει μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἅπτει κηροὺς εἰς τὰς ἀργυρᾶς πύλας καὶ εἰσοδεύει ἐν τῷ ναῷ».

Ἐκ τῶν ἁπάντων δὲ Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης (*) ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 1430 μανθάνομεν:

«Περὶ τῆς ἐν τῷ νάρθηκι λιτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ λιτανειῶν... Ὅταν λοιπὸν κατὰ Σάββατον ἢ κατά τινας ἑορτὰς τελεῖται ἡ λιτή, γίνεται αὐτὴ κατὰ τάξιν ἐν τῷ νάρθηκι, μὲ τὸ νὰ ἦλθε καὶ ὁ Σωτὴρ κάτω εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐσχατιὰν διὰ νὰ ἐξιλεώσωμεν καὶ μὲ τοῦτο αὐτὸν καὶ ὡς ἔμπροσθεν τῶν ***Οὐρανίων πυλῶν*** σταθέντες ἔμπροσθεν τῶν θυρῶν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ παρακαλοῦμεν τὸν θεόν, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ἀτενίσωμεν, καὶ νὰ ἀναβλέψωμεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ἐὰν μὴ μετανοοῦντες φωνάξωμεν τὸ ἡμάρτομεν. Τότε καὶ αὐτὸς ἔρχεται ἐξ οὐρανοῦ καὶ προϋπαντήσας ἡμᾶς συντετριμμένους κατὰ τὴν καρδίαν καὶ μετανοημένους, μᾶς ἐναγκαλίζεται εὐσπλάγχνως καὶ μᾶς προσδέχεται, αὐτὴ δὲ ἡ ἱκεσία τοῦ ἱερέως ἔμπροσθεν εἰς τὰς θύρας τοῦ ναοῦ σημαίνει τὸ ὅτι ἐκδυσωπεῖ καὶ παρακαλεῖ τὸν θεὸν εἰς τὸ νὰ μᾶς ἀνοιχθῇ ἡ Ἐδὲμ καὶ ὁ Οὐρανὸς μάλιστα δὲ τὰ σπλάγχνα τοῦ θεοῦ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς μὲ τὰς ἁμαρτίας μας δεινῶς ἐναντίον μας τὰ ἀπεκλείσαμεν...

Μετὰ ταῦτα ὁ ἱερεὺς δέεται ἐκτενῶς καὶ τὰ συνηθισμένα τῆς λιτῆς... Ταῦτα τελέσας αὐτὸς μὲν ὁ ἱερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν πύλην, ὡσὰν νὰ εἰσήρχετο ἐν τῷ οὐρανῷ, μὲ λαμπάδας προπορευομένας καθὼς πρότερον ἐξέβη, καὶ καθὼς εἰς πᾶσαν εἴσοδον γίνεται πρὸς τύπον καὶ μίμησιν τοῦ θείου φωτὸς καὶ τῶν ἁγίων καὶ μάλιστα αὐτοῦ τοῦ προανάρχου πατρός. Ἀκολουθοῦσι δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συνερχόμενοι καὶ ὁδηγεῖ αὐτὸς καὶ προπορεύεται ὁ προεστὼς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰκονίζων...»

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης βλέπομεν τὴν σημασίαν τῆς πύλης ταύτης, ἥτις παραβάλλεται πρὸς τὰς οὐρανίους πύλας, τὰς πύλας τοῦ παραδείσου, τὰς ὁποίας ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἄποψιν ἀναφέρων ὁ ρῶσσος ἀρχιεπίσκοπος τὰς ὀνομάζει "Rajskii" ὅπερ ἑρμηνεύουσι—παραδεισίους—οὐρανίους—ὡραίας.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Τζέτζη ἡ περικοπὴ «ἄνω τῆς πύλης τῆς σεπτῆς καλῶς λελαξευμένοις· ἔχεις καὶ οἵ συντίθενται γύρωθεν τοῦ σωτῆρος τούτῳ γραφέντας εὐσεβῶς ἐν τῇ ὡραίᾳ πύλῃ» μόνον ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ὡραίαν πύλην τὴν σεπτὴν ταύτην καὶ οὐράνιον πύλην δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν μωσαϊκὴν παράστασιν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν πῶς ἡ πρώτη, ὡραία πύλη, ἐδάνεισε τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὴν βασιλικὴν πύλην.

(*) Συμεὼν Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης «Τὰ ἅπαντα» Ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν καθομιλουμένην 1862 Ἐκδ. Β΄. Ἐν Ἀθήναις Σελὶς 224.

Τέλος διὰ νὰ μὴ μείνῃ καμμία ἀμφιβολία περὶ τοῦ ὅτι ὡραία Πύλη εἶνε ἡ πύλη τοῦ νάρθηκος, παραθέτομεν περικοπὴν ἐκ τοῦ ἐν χρήσει Μεγάλου εὐχολογίου (*) τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Διάταξις ἀγρυπνίας.

...«Θυμιάσας δὲ ὁ Ἱερεὺς τὸν ναὸν ἅπαντα ἐξέρχεται εἰς τὸν νάρθηκα καὶ θυμιάσας κακεῖσε, εἰσέρχεται διὰ τῶν ὡραίων πυλῶν καὶ ἐκφωνεῖ μετὰ μέλους τό, Κύριε εὐλόγησον. Καὶ θυμιάσας πάλιν τὰς ἁγίας εἰκόνας, εἰσέρχεται διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν καὶ θυμιῶν τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐκφωνεῖ «Δόξα τῇ ἁγίᾳ κ.τ.λ.. Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν ὁ προεστὼς ἤ ὁ ταχθεὶς μοναχὸς ψάλλει τὸν προοιμιακόν. Ὁ δὲ ἱερεὺς κλείσας τὰ ἅγια θύρια ἵσταται ἐντὸς τοῦ βήματος»... Ὥστε καὶ εἰς μεταβυζαντινὴν ἐποχὴν ἡ πύλη τοῦ νάρθηκος εἶναι ὡραία, ἐνῶ τοῦ βήματος ἅγια θύρια. Ἐὰν πρὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος φαντασθῶμεν ὁποίων πελωρίων διαστάσεων εἰκονοστάσιον προσετέθη κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους καὶ ὁποία καταστρατήγησις ἐθίμων ἐγένετο ἀπὸ τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἑρμηνεύσωμεν πῶς ἡ ὀνομασία τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τῆς Ἁγίας Σοφίας, μετετέθη εἰς τὰς ἀργυρᾶς πύλας τοῦ νάρθηκος καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν σημερινὴν χρυσὴν ἢ ὡραίαν πύλην τοῦ βήματος.

Καθορισθείσης οὕτω, τῆς θέσεως τῆς ὡραίας πύλης, συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τζέτζη καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νοβογορὼδ δὲν ἀπομένει εἰμὴ ὅπως καθορίσωμεν τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μωσαϊκοῦ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπάναγκες θεωροῦμεν ὅπως ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ εἰκονιζομένου αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

***

Ὁ πρώην ἄσημος μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὡς πολίτης, κατόπιν δ' ἔνδοξος κάτοχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος τοῦ Βυζαντίου ὡς θεμελιωτὴς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας Βασίλειος ὁ Μακεδών, παραλλήλως μὲ τ' ἄλλα θαυμάσια ἔργα του, μεγάλην μέριμναν ἐπέδειξε διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ διαδόχου του Λέοντος τοῦ ἐπικληθέντος Σοφοῦ.

Ὁ Λέων ἐγεννήθη κατὰ μαρτυρίαν τῶν χρονογράφων τὴν 19ην Σεπτεμβρίου τοῦ 866. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ Βασίλειος ἐνεπιστεύθη τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του εἰς τὸν μέγαν καὶ ἱερώτατον ἐν πατριάρχαις Φώτιον, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Λέων συνέθεσε τὸ κάτωθι ἐπίγραμμα:

(*) Εὐχολόγιον τὸ Μέγα ὑπὸ Σπυρίδωνος Ἱερομονάχου Ζερβοῦ Ἔκδοσις Ε΄. Βενετία 1885 Σελὶς 2.

«Ἔρρει μοι, ὦ τριτάλαινα πολύμνια ἔρρετε μοῦσα.
ἀτὰρ ἐγνὼν ἀπὸ νῦν ρητορικὴν ἔραμαι
Φώτιον ἀρχιερέα γεροντοδιδάσκαλον εὑρὼν
ὅς με γάλακτι ἔθρεψε θείων ναμάτων». —Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς—

Ὡς μαρτυρεῖ τὸ τετράστιχον χάρις εἰς τὸν Φώτιον ἐγένετο δεινώτατος εἰς τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν νομοθεσίαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν νόμων καὶ τῶν περισωθέντων λόγων αὐτοῦ ἐκφωνηθέντων ἐπ' ἐκκλησίας ἢ καὶ κωλυομένου αὐτοῦ δι' ὑπογραφέως.

Ὁ Λέων εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ὑπήκων εἰς θέλησιν τοῦ πατρός του, ἐνυμφεύθη δι' ἀριστείων τὴν ὡραιοτάτην Θεοφανώ, ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου τῶν Μαρτινακίων.

Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως εἶναι μοιραῖον νὰ χρεωκοπῇ κάθε γάμος βιαίως συναπτόμενος οὕτω καὶ ὁ γάμος αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀτυχέστατος, διότι ὁ Λέων παρὰ τὴν ὡραιότητα τῆς Θεοφανοῦς, εὕρισκε τέρψιν ψυχικὴν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Στυλιανοῦ Τζαούτζα μαγίστρου καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου καλουμένην Ζωήν.

Ἡ βασίλισσα Θεοφανὼ βλέπουσα τὴν πρὸς αὐτὴν ψυχρότητα τοῦ Λέοντος καὶ τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ζωὴν παρεπονήθη εἰς τὸν Βασίλειον, ὅστις διὰ νὰ τὴν καθησυχάσῃ, ὑπάνδρευσε τὴν Ζωὴν μετά τινος Θεοδώρου Γιουνιατζίτζη ὀνόματι.

Ὁ Λέων ἐν τῷ μεταξὺ ὑπογράφει νεαρὰν ὑπαγορεύουσαν τὸν ἕνα μόνον γάμον διὰ τὸν ἄνδρα. Ὁ Λέων ὑπέμενε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του (1 Μαρτίου 886) ὁπότε κύριος πλέον τοῦ θρόνου καὶ τῶν πράξεών του ἤρχισε τρυφερωτέρας πρὸς τὴν Ζωὴν ἐκδηλώσεις. Ἡ δυστυχὴς βασίλισσα Θεοφανώ, μετὰ βίον πλήρη ἀπογοητεύσεων καὶ ἀνησυχιῶν οἰκογενειακῶν βασιλεύουσα ἔτη δώδεκα τελευτᾷ, ἥτις κατὰ τὸν Χρονογράφον «καὶ θαυματουργὸς ἀνεδείχθη ἀνωτέρα τοῦ τῆς ζηλοτυπίας πάθους φανεῖσα καὶ πράως τὴν παρευδοκίμησιν ὑπενεγκοῦσα Ζωῆς καὶ ἐν ἐλεημοσύναις καὶ προσευχαῖς τὸν ἅπαντα βίον διανύσασα» (Τὸ ἱερὸν αὐτῆς λείψανον φυλάττεται σήμερον ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ).

Ὁ Λέων παρὰ τὴν ὑπογραφὴν του κάτωθεν τῆς περὶ μονογαμίας νεαρᾶς «Βασιλεοπάτορα τὸν Τζαούτζαν τιμᾷ, αὐτὸς (ὁ Λέων) καινουργήσας τὸ ὄνομα ἤδη γὰρ Ζωῇ, τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνεφιλιώθη τοῦ ταύτης ἀνδρὸς Θεοδώρου, ᾧ Γιουνιατζίτζης ἐπώνυμον ἀναιρεθέντος φαρμάκῳ. Στέφει Λέων ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ Τζαούτζα Ζωὴν καὶ εὐλογεῖται παρὰ τοῦ κληρικοῦ τοῦ παλατίου ᾧ ἐπίκλειν Σινάπης, ὁ μὲν οὖν εὐλογήσας καθηρέθη ἡ δὲ ἔτος ἓν καὶ μῆνας ὀκτὼ βασιλεύσασα ἐτελεύτησεν».

Ποῖος ὅμως νόμος ἀνθρώπινος δύναται νὰ ὑποτάξῃ τὸν θεῖον; Καὶ ὅπως ἡ ψυχὴ μετέχει τοῦ θείου τότε ὀφείλομεν νὰ συγχωρήσωμεν

τὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος ὑπήκων εἰς τὴν θείαν φωνὴν τῆς ψυχῆς του παρέβη τὴν ὑπογραφήν του πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην φοράν.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς πολυαγαπημένης δευτέρας συζύγου του Ζωῆς κατὰ περιγραφὴν τοῦ χρονογράφου «ἠγάγετο δὲ ὁ βασιλεὺς κόρην ἐκ τοῦ Ὀψικίου θέματος, ὡραίαν τε καὶ περικαλῆ ὄνομα δὲ αὐτῇ Εὐδοκίᾳ, ἔγημέν τε αὐτὴν καὶ ἔστεψεν, ἐξ ἧς παῖδα ἐποίησεν ἄρρενα, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὴ καὶ τὸ γεννηθὲν ἐτελεύτησεν». Ἄτυχος ὁ Λέων καὶ εἰς τὸν τρίτον γάμον του, μὴ δυνάμενος νὰ εὕρῃ συζυγικὴν ἁρμονίαν καὶ εὐτυχίαν, ἀπεφάσισεν ὅπως προσλάβῃ καὶ τετάρτην σύζυγον, ἐλπίζων μεγάλως ὅτι τέλος πάντων θὰ ἀπέκτα καὶ διάδοχον διὰ τὴν τόσον ἔνδοξον καταστάσαν Μακεδονικὴν δυναστείαν.

Καὶ ἰδοῦ ἀφηγεῖται ὁ χρονογράφος «ἐγέννησε δὲ Λέων Κων/νον υἱὸν ἀπὸ τῆς Ζωῆς τῆς τετάρτης αὐτοῦ γαμετῆς, οὗ ἐν τῇ γεννήσει ἐφάνη κομήτης ἀστὴρ τὰς ἀκτίνας ἐπ' ἀνατολὰς ἀφεὶς καὶ ἐν ἡμέραις καὶ νυξὶ φαινόμενος τεσσαράκοντα ὃς ἐβαπτίσθη ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Πατριάρχου ἐν τῇ ἁγίᾳ τῶν Φώτων ἡμέρᾳ, ἀναδεξάμενον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος Ἀλεξάνδρου τοῦ αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως καὶ Σαμωνᾶ πατρικίου καὶ τῶν ἐν τέλει ἁπάντων. Γέγονε τότε ἡ Κύφη γηροκομεῖον τῶν ἐκεῖσε ἑταιρίδων ἐκδιωχθεισῶν. Εὐλογήθη δὲ Λέων ὁ βασιλεὺς μετὰ Ζωῆς ὑπὸ Θωμᾶ πρεσβυτέρου ὅστις καὶ καθηρέθη καὶ βασίλισσαν αὐτὴν ἀνηγόρευσεν, διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ Πατριάρχης τὸν Βασιλέα εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι διεκώλυσεν, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ μητατόριον. Προεβλήθη δὲ Σαμωνᾶς παρακοιμώμενος διὰ τὸ συνεργὸς καθιστᾶναι τῷ βασιλεῖ πρὸς παρανομίαν καὶ κακίαν ἅπασαν καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἤρξαντο μελετᾶν».

Ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης βλέπομεν ὅτι ὁ Λέων ἐκ τῆς τετάρτης γυναικός του Ζωῆς ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Κωνσταντῖνον τὸν κατόπιν ἐπικληθέντα Πορφυρογέννητον, τὸν ὁποῖον ἐβάπτισεν μὲν ὁ πατριαρχης Νικόλαος ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, δὲν συγκατετέθη ὅμως νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν στέψιν τῆς τετάρτης συζύγου αὐτοῦ Ζωῆς· ὅθεν ἦλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὸν βασιλέα καὶ ἠμπόδισε τὴν διὰ τῆς—ὡραίας πύλης—εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν εἴσοδον. Ὁ βασιλεὺς ὑπήκων, βαρέως ὅμως φέρων τὸ γεγονός, εἰσήρχετο δι' ἄλλης δεξιᾶς πύλης εἰς τὸ μητατόριον.

ΚΑΡΑΒΙΑΣ ΓΡΙΒΑΣ

(συνεχίζεται)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Η Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΣ

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἡ Α. Θ. Παναγιότης διέμεινεν ἐφησυχάζουσα ἐπὶ τῇ θερινῇ περιόδῳ ἐν τοῖς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Χάλκῃ ἰδιαιτέροις Πατριαρχικοῖς Διαμερίσμασι.

ΕΟΡΤΗ ΑΓΙΑΣ ΕΥΦΗΜΙΑΣ

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ μνήμῃ τῆς ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ Πανευφήμου Εὐφημίας (11 τοῦ μ.), ἧς τὸ ἅγιον Λείψανον εὕρηται ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῷ αὐθημερὸν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, κηρύξας καὶ τὸν θεῖον λόγον, χοροστατήσας δὲ καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς, τῇ δὲ ἑπομένῃ Κυριακῇ (14 τοῦ μ.) τῶν ἁγ. Πατέρων τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐλειτούργησεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός, Σχολάρχης τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Κατὰ τὴν θείαν ταύτην λειτουργίαν τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διάκονος κ. Μελίτων.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

Ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὠνομάσθη διάκονος τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ὁ τέως ἱεροδιάκονος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Προπ. Ταταούλων Χρυσόστομος Καρατζᾶς, ἀναλαβὼν καθήκοντα ἀπὸ τῆς 15ης τοῦ μηνὸς τούτου.

Π. Κ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἐν τῇ θέσει Ἱερατικῶς Προϊσταμένου Παναγίας Νεοχωρίου ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρόντος μηνὸς διωρίσθη, ἀντὶ τοῦ τέως τοιούτου αἰδεσ. ἱερέως Αἰμιλιανοῦ Φακάρου, μετατιθεμένου, ὁ αἰδεσ. ἱερεὺς Ἀναστάσιος Ξένος, Ἱερατικῶς Προϊστάμενος Ἁγ. Δημητρίου Ξηροκρήνης, ἀντικατασταθεὶς ἐν Ξηροκρήνῃ ὑπὸ τοῦ αἰδεσ. ἱερέως Κωνσταντίνου Σταυρίδου, τέως ἐφημερίου ἐν Πριγκήπῳ, ἐπὶ τούτῳ δέ, σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἐπανεγγραφέντος ἐν τῷ Μητρώῳ τοῦ ἱ. Κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

— Τοῦ ἱεροδιακόνου καὶ ἱεροκήρυκος Ἁγ. Τριάδος Σταυροδρομίου ἱερολ. διακόνου Αἰμιλιανοῦ Πουλεροπούλου, σεπτῇ Πατριαρχικῇ εὐλογίᾳ, ἀναλαβόντος ὑπηρεσίαν ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς καὶ πρὸς τοῦτο ἀναχωρήσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς εἰς Ἀμερικήν, ἐν τῇ οὕτω χηρευσάσῃ θέσει τοῦ ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος, ἐπὶ τῇ βάσει σχετικῆς αἰτήσεως τῆς ἐντίμου Κεντρικῆς Ἐφορείας Σταυροδρομίου, διωρίσθη ὁ ἱερολ. διάκονος Αἰμιλιανὸς Τσακόπουλος, τέως ἱεροκήρυξ τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων.

— Διωρίσθη ἱεροδιάκονος καὶ ἱεροκήρυξ ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ἁγ. Θεοδώρων Βλάγκας ὁ ἐκ τῶν ἐφετεινῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἱερ. διάκονος Ἀλέξανδρος Καρακάσης.

— Ἐχορηγήθη ἄδεια μηνιαία τῷ ἱεροδιακόνῳ καὶ ἱεροκήρυκι Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων ἱερολ. Ἰωακεὶμ Λουκᾶ, πρὸς μετάβασιν εἰς Ἑλλάδα δι' ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεις.

ΑΦΙΞΕΙΣ — ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

Ἀφίκετο τῇ 27ῃ τοῦ μηνός, προερχόμενος ἐκ Βουδαπέστης, ὁ τῆς ἐκεῖ ὁμογενοῦς Κοινότητος Ἱερατικῶς Προϊστάμενος πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἱλαρίων Βασδέκας. Ἡ Α. Πανοσιολογιότης μεταβᾶσα εἰς Χάλκην ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ὑπέβαλε

τὰ σέβη αὐτῆς, ἐφιλοξενήθη δὲ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

— Τυχὼν ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας ἀνεχώρησε τῇ 8ῃ τοῦ μηνὸς εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης κ. Κωνσταντῖνος Πρίγγος, ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν κατὰ τὰ τέλη τοῦ μηνός.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ. Ἀφιχθεὶς εἰς τὴν ἡμετέραν Πόλιν ἐξ Ἀγκύρας ὁ νέος αὐτόθι πρεσβευτὴς τῆς Ρουμανίας ἐξοχώτατος κ. Ράδου Κρουτζέσκου ἐπεσκέφθη τῇ 25 τοῦ μ. τὰ Πατριαρχεῖα πρὸς ὑποβολὴν τῶν σεβασμάτων αὐτοῦ. Τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διαμενούσης ἐν Χάλκῃ, ὁ κ. Πρεσβευτὴς παρεκάλεσε νὰ ὑποβληθῶσιν Αὐτῇ τὰ σέβη αὐτοῦ καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἐπειγόμενος ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄγκυραν, ἐπιφυλάσσεται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ λάβῃ αὐτοπροσώπως παρὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐλογίαν Αὐτῆς.

Ὁ κ. Πρεσβευτὴς ἐγένετο δεκτός, ἐκ προσώπου τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὑπὸ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου κ. Ἀδαμαντίου, παρευρεθέντων ἐν τῇ Μ. Πρωτοσυγγελλίᾳ καὶ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίου, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰακώβου καὶ Λαοδικείας κ. Δωροθέου.

Τὴν Α. Ἐξοχότητα ἀντεπεσκέφθη αὐθημερόν, κομίζων τὰς εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος μετὰ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως κ. Σπ. Κωνσταντινίδου.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ἀποφάσει τῆς Π. Κ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας αἱ κάτωθι ἐγκύκλιοι, σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὰ βαπτιζόμενα τέκνα τῶν χριστιανῶν.

Α΄.

Ἀριθ. Πρωτ. 753 / Γραφ. 259

Τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἀρχιερατικῶς καὶ τοῖς ὁσιωτάτοις Ἱερατικῶς Προϊσταμένοις τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κ/πόλεως.

Τῆς αὐστηρᾶς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐπιβαλλούσης ὅπως οἱ τὰ βαπτιζόμενα τέκνα τῶν χριστιανῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ παραδόσει ἀνατροφήν, ἀναδεχόμενοι ὦσιν ἀπαραιτήτως ἐκ τῶν ὀρθοδόξων ἐπίσης χριστιανῶν, τῆς παρουσίας προσώπου ξένου δόγματος ἢ θρησκεύματος ἀπολύτως ἀποκλειομένης ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τοῦ ἀναδόχου καὶ τῶν πρὸς τὸν ἀναδεκτὸν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Π. Κ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Προσκυνητοῦ ἡμῶν Πατρὸς καὶ Δεσπότου, ὑπ' ὄψιν ληφθείσης τῆς ἀνάγκης σαφοῦς παρὰ πάντων γνώσεως τῆς ἐν προκειμένῳ τάξεως, ἀπευθύνομεν τὴν παροῦσαν πρὸς τοὺς Ἀρχιερατικῶς καὶ Ἱερατικῶς Προϊσταμένους τῶν ἐνοριῶν

τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, ὑπομιμνήσκοντες τὰς περὶ τούτου διαγορεύσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ παραγγέλλοντες ἐκκλησιαστικῶς αὐστηρὰν πάντοτε τὴν πρὸς αὐτὰς συμμόρφωσιν.

Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι προκειμένου καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς γάμοις παρανύμφων.

Ἐπὶ δὲ τούτοις εἴητε ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνοντες.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 18 Ἰουλίου 1940.

† Ο Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

Β΄.

Ἀριθ. Πρωτ. 754 / Γραφ. 258

Τοῖς θεοφιλεστάτοις Ἀρχιερατικῶς καὶ τοῖς ὁσιωτάτοις Ἱερατικῶς Προϊσταμένοις τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κ πόλεως.

Συνῳδὰ ταῖς ὑφισταμέναις νῦν πολιτικαῖς διατάξεσιν, ἐπιβεβλημένον ἐστὶν ἵνα οἱ γονεῖς τῶν τικτομένων τέκνων ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως προέρχωνται εἰς δήλωσιν ἐνώπιον τῆς οἰκείας Δημαρχιακῆς Ἀρχῆς περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου, σημειοῦντες καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Λαμβανομένης ὑπ᾿ ὄψιν, συνεπείᾳ τούτου, τῆς ἀνάγκης ὅπως κατὰ τὴν βάπτισιν τῶν τέκνων τὸ παρὰ τῶν ἀναδόχων διδόμενον αὐτοῖς ὄνομα ᾖ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀρχικῶς ἤδη ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἐν τοῖς Δημαρχιακοῖς Μητρῴοις ὡς ἄνω ἀναγεγραμμένον, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Π. Κ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, σεπτῇ ἐγκρίσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Προσκυνητοῦ ἡμῶν Πατρὸς καὶ Δεσπότου, ἐφιστᾶται ἐν προκειμένῳ ἡ ἰδιαιτέρα προσοχὴ τῶν Ἀρχιερατικῶς καὶ Ἱερατικῶς Προϊσταμένων τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, προτρεπομένων ὅπως ἐγκαίρως πρὸ τῆς βαπτίσεως ἐξετάζωσι τὰ ἔγγραφα πολιτικῆς ταυτότητος τῶν πρὸς βάπτισιν προσαγομένων τέκνων τῶν χριστιανῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἀταξίας καὶ ἀνωμαλίας.

Ἐπὶ δὲ τούτοις εἴητε ἐν Κυρίῳ ὑγιαίνοντες.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 18 Ἰουλίου 1940.

† Ο Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΑΙ. Τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐφησυχασάσης, κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἐν τοῖς ἐν Χάλκῃ θερινοῖς Πατριαρχικοῖς Διαμερίσμασιν, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος συνῆλθεν, ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ Αὐτῆς, εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρώτου τῇ τάξει Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Μαξίμου.

ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΡΗΤΗΣ. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἠσχολήθη ἐπὶ διαφόρων ἐκ Κρήτης ἐκθέσεων καὶ αἰτήσεων κανονικῆς φύσεως, περὶ ὧν ἔλαβε τὰς δεούσας ἀποφάσεις.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΡΠΑΘΟΥ ΚΑΙ ΚΑΣΣΟΥ. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος διώρισε Γενικὸν Ἐπίτροπον ἐν τῇ χηρευούσῃ Ἐπαρχίᾳ Καρπάθου καὶ Κάσσου τὸν αἰδεσιμώτατον Πρεσβύτερον Ἀντώνιον Ἀντωνιάδην. Τὰ σεπτὰ διοριστήρια Πατριαρχικὰ Γράμματα διεβιβάσθησαν διὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρόδου κ. Ἀποστόλου.

ΓΕΝΙΚΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. Ἐξ ἀφορμῆς ληφθέντων διαφόρων γραμμάτων καὶ ἐκθέσεων ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἠσχολήθη ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων γενικωτέρας ἐκκλησιαστικῆς φύσεως.

ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΑΔΕΙΑΙ. Τυχὼν τῆς ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας ἀνεχώρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς μεταβαίνων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος.

ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ. Εἰσηγήσει τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς διωρίσθη ὡς ἐπιμελητὴς καὶ ἐφημέριος ἐν τῇ Σχολῇ ὁ τέως Διάκονος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ ἱερολογιώτατος Νικόδημος Χαρβαλιᾶς, ἐγκριθείσης ἐπὶ τούτῳ συνοδικῶς τῆς εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας αὐτοῦ.

— Εἰσηγήσει τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐνέκρινε τὴν εἰς διάκονον χειροτονίαν τοῦ μαθητοῦ τῆς Ζ΄. τάξεως τῆς Σχολῆς Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδου.

— Ἐνεκρίθη ὅπως κατὰ τὸ προσεχὲς σχολικὸν ἔτος προσληφθῶσιν ἐν τῇ Ι. Θεολογικῇ Σχολῇ διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς Α΄ τάξεως ἓξ ἐν ὅλῳ μαθηταί.